

Marte Kristine Bjertnæs

Innvandring og innvandrere 2000

Statistiske analyser

I denne serien publiseres analyser av statistikk om sosiale, demografiske og økonomiske forhold til en bredere leserkrets. Fremstillingsformen er slik at publikasjonene kan leses også av personer uten spesialkunnskaper om statistikk eller bearbeidingsmetoder.

Statistical Analyses

In this series, Statistics Norway publishes analyses of social, demographic and economic statistics, aimed at a wider circle of readers. These publications can be read without any special knowledge of statistics and statistical methods.

© Statistisk sentralbyrå, mars 2000

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen,
vennligst oppgi Statistisk sentralbyrå som kilde.

ISBN 82-537-4775-6

ISSN 0804-3221

Emnegruppe

02 Befolkning

Design: Enzo Finger Design

Trykk: Lobo Grafisk as

Standardtegn i tabeller	Symbol
Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpige tall	*

Forord

Hensikten med denne publikasjonen har vært å samle ulike statistikk som omhandler innvandrere i Norge. Særlig er det lagt vekt på å presentere tidsserier som forteller noe om utviklingen innenfor de ulike levekårsområdene.

De fleste resultatene som presenteres her er publisert tidligere, men ikke i samlet form. Dataene hentes ofte fra administrative registre, men det benyttes også utvalgsundersøkelser. Dette presiseres i hvert kapittel. Statistikken er samlet inn fra flere fagseksjoner i Statistisk sentralbyrå. Deler av statistikken om flyktninger er hentet fra Utlendingsdirektoratet.

Marte Kristine Bjertnæs har ledet arbeidet med publikasjonen. Kapittelet om befolkning er skrevet av Trude Jakobsen, kapittelet om inntekt av Mads Ivar Kirkeberg. Resultatene av lokalvalgsundersøkelsen er for en stor del hentet fra Karl-Eirik Kvals artikkel i publikasjonen *Innvandrere i Norge* (Vassenden 1997). Sistnevnte publikasjon gir for øvrig en mer utførlig behandling av de fleste av de temaene vi tar opp her. Undersøkelsen om holdninger til innvandring og innvandrere er foretatt av Svein Blom. Jørn Ivar Hamre og Bjørn Mathisen har levert arbeidsmarkedsstatistikk og kommentert tekstdelen knyttet til dette kapittelet. Oddveig Selboe har levert utdanningsstatistikken. Kirsten Aanerud og Solfrid Michaelsen har redigert teksten. Liv Hansen og Randi H. Øiseth har laget figurene.

Det er lagt vekt på at innholdet i denne publikasjonen skal være lett tilgjengelig med oversiktlige tabeller og figurer.

Publikasjonen er utgitt med støtte fra Kommunal- og regionaldepartementet.

Statistisk sentralbyrå
Oslo/ Kongsvinger, 1. februar 2000

Svein Longva

Innhold

Figurregister	6
Tabellregister	6
1. Innledning	9
2. Innvandrerbefolkningen	15
3. Utdanning	31
4. Arbeid	37
5. Inntekt	47
6. Valgdeltakelse	55
7. Holdninger til innvandring og innvandrere	61
8. Nyere statistikk fra Statistisk sentralbyrå	65
Referanser	67
De sist utgitte publikasjonene i serien Statistiske analyser	69

Figurregister

2.1.	Innvandrerbefolkningen, etter landbakgrunn. 1. januar 1986-1998. Absolutte tall ...	15
2.2.	Folkemengden, etter kjønn og alder. 1. januar 1998. Prosent	22
2.3.	Antall asylsøkere til Norge. 1985-1998	28
3.1.	Elever i videregående skole i prosent av registrerte årskull 16-18 år. Innvandrere og befolkningen i alt. 1994-1997	31
3.2.	Antall minoritetsspråklige elever i grunnskolen. 1986-1998. Absolutte tall	34
4.1.	Arbeidstakere i alderen 16-74 år, etter innvandringskategori og landbakgrunn. I prosent av personer i alt. 4. kvartal 1998	37
4.2.	Flyktninger i alderen 16-74 år som er arbeidstakere. Prosent av personer i alt. 4. kvartal 1996, 1997 og 1998	45
4.3.	Flyktninger i alderen 16-74 år som er registrerte arbeidsledige. Prosent av personer i alt. 4. kvartal 1996, 1997 og 1998	45
4.4.	Flyktninger i alderen 16-74 år på ordinære arbeidsmarkedstiltak. Prosent av personer i alt. 4. kvartal 1996, 1997 og 1998	46
4.5.	Arbeidstakerprosent, etter flyktningkull 4. kvartal 1998. Utvalgte fødeland. Prosent av personer i alt	46
5.1.	Inntektsregnskap for familier, etter referansepersonens landbakgrunn. Førstegenerasjonsinnvandrere. 1997. Gjennomsnittlig belløp. Prosent	48
5.2.	Inntekt etter skatt per familie og inntekt etter skatt per forbruksenhet (EL = 0,5). Førstegenerasjonsinnvandrere, etter landbakgrunn. 1997. Kroner	53
6.1.	Valgdeltakelse, etter botid og statsborgerskap. 1995. Prosent	55
7.1.	Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk. 1993-1998. Gjennomsnitt på fem punkts skala hvor høy verdi uttrykker innvandrervennlig holdning	61

Tabellregister

2.1.	De største nasjonalitetsgruppene, etter tre avgrensingsmåter av personer med utenlandsk bakgrunn/innvandringsbakgrunn. 1. januar 1998	20
2.2.	Folkemengde 1. januar 1997 og 1998 og endringene i 1997, etter landbakgrunn. Utenlandsk bakgrunn gjelder innvandrerbefolkningen. Absolutte tall	21
2.3.	Innvandrerbefolkningen, etter landbakgrunn og kommune. Sortert etter størrelsen på innvandrerbefolkningen 1. januar 1998. Absolutte tall og prosent	23
2.4.	Innvandrerbefolkningen, etter landbakgrunn og kommune. Sortert etter andel innvandrere i forhold til innbyggertallet i kommunen 1. januar 1998. Absolutte tall og prosent	24
2.5.	Folkemengde, etter landbakgrunn. 1970-1998. Utenlandsk landbakgrunn gjelder innvandrerbefolkningen. Absolutte tall og prosent	25
2.6.	Flyttinger fra og til utlandet. 1951-1998	26
2.7.	Overgang til norsk statsborgerskap. 1977-1998	27
2.8.	Ekteskap inngått i 1998, etter mannens og kvinnens statsborgerskap	27
2.9.	Antall personer som har fått vedtak om beskyttelse. 1988-1998	28

2.10. Ulike avgrensninger av flyktninger, etter landbakgrunn. 1. januar 1998	29
3.1. Antall minoritetsspråklige elever, etter kjønn og utvalgte morsmål. 1998	34
3.2. Elever i videregående skole i prosent av registrerte årskull 16-18 år, etter kjønn og innvandrerkategori. 1994-1997	35
3.3. Studenter i høyere utdanning i prosent av registrerte årskull 19-24 år, etter kjønn og innvandrerkategori. 1994-1997	35
3.4. Studenter i høyere utdanning i prosent av registrerte årskull 25-29 år, etter kjønn og innvandrerkategori. 1994-1997	35
4.1. Arbeidstakere i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn og kjønn. I prosent av personer i alt. 4. kvartal 1988-1998	42
4.2. Arbeidstakere i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn og utvalgte næringer. 4. kvartal 1998. Prosent	43
4.3. Registrerte helt arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn, og absolutte/prosent tall for registrerte arbeidsledige i hele befolkningen. Utgangen av november 1988-1998	44
4.4. Personer på ordinære arbeidsmarkedstiltak, etter landbakgrunn og kjønn. Absolutte tall og i prosent av personer i alt 16-74 år. Utgangen av november 1997 og november 1998	44
5.1. Inntektsregnskap for familier, etter referansepersonens landbakgrunn. Førstegenerasjonsinnvandrere. Verdensregioner. 1997. Gjennomsnittlig beløp. Kroner	51
5.2. Inntektsregnskap for familier, etter referansepersonens landbakgrunn. Førstegenerasjonsinnvandrere. Utvalgte enkeltland. 1997. Gjennomsnittlig beløp. Kroner	52
5.3. Inntektsregnskap for familier. Førstegenerasjonsinnvandrere, andregenerasjonsinnvandrere og resten av befolkningen. 1997. Gjennomsnittlig beløp. Kroner	53
5.4. Inntektsregnskap for familier hvor referansepersonen har flyktningbakgrunn, etter år for første opphold i Norge. 1997. Gjennomsnittlig beløp. Kroner	54
6.1. Valgdeltakelse, etter kjønn og statsborgerskap. 1983, 1987, 1991 og 1995. Prosent	58
6.2. Valgdeltakelse blant norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, blant utenlandske statsborgere, og differansen mellom utenlandske statsborgere og norske statsborgere med innvandrerbakgrunn. 1995. Prosent	59
6.3. Vestlig og ikke-vestlig statsborgerskap og partivalg. 1987, 1991 og 1995. Prosent... ..	59
7.1. Holdning til påstanden "Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag". 1993-1998. Prosent	63
7.2. Holdning til påstanden "Innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp sammenliknet med nordmenn". 1993-1998. Prosent	63
7.3. Holdning til påstanden "Innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn". 1993-1998. Prosent	64
7.4. Holdning til påstanden "Innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn". 1993-1998. Prosent	64
7.5. Svarfordeling på spørsmålet "Bør Norge, etter din mening, gi opphold til flere, færre eller omtrent like mange flyktninger og asylsøkere som i dag?". 1998	64

1. Innledning

Denne publikasjonen handler om noen viktige aspekter ved innvandrernes liv i Norge. Når det fokuseres på innvandrere og deres levekår, er det ofte negative forhold som blir stående i sentrum. Det er riktig at det blant innvandrere finnes en opphopning av dårlige levekår, sammenliknet med befolkningen for øvrig. Samtidig er innvandrerne en lite ensartet gruppe, og store interne forskjeller forekommer. Forhold som botid i Norge, landbakgrunn, grad av kontakt med majoritetsbefolkningen og bakgrunn for innvandringen, fører til forskjeller mellom innvandrerne. Det er derfor viktig å inkludere slike variabler i statistikken, så langt det lar seg gjøre.

Statistikk om innvandrere kan gi oss et bilde av om denne gruppen skiller seg ut fra resten av befolkningen, og på hvilken måte. Den kan gi en pekepinn på innvandrernes situasjon i det norske samfunn, og i hvilken retning utviklingen går. Manglende kunnskap kan lett gi grobunn for "synsing" og løse antakelser i den offentlige debatt om innvandrere og innvandring. Med økt kunnskap om innvandrernes bakgrunn og levekår, kan det skapes større forståelse mellom innvandrerne og andre nordmenn, og gis et bedre beslutningsgrunnlag for politikerne

som skal treffe viktige avgjørelser som berører innvandrernes situasjon i Norge.

Hvem er innvandrerne?

Det er ulike måter å definere begrepet innvandrere på. Avgrensningen av hvem som skal kalles innvandrere vil avhenge av det formål man har med definisjonen, men også av hva slags data eller opplysninger som faktisk er tilgjengelige. En ideell definisjon som er hensiktsmessig for alle formål er vanskelig å finne.

I juridisk sammenheng vil ofte statsborgerskap være det avgjørende kriterium. Frem til 1993 definerte Statistisk sentralbyrå (SSB) innvandrere ved hjelp av kategoriene *personer født i utlandet og utenlandske statsborgere* (Vassenden 1997). Dermed ble barn som var født i utlandet av norske foreldre inkludert. Det samme gjaldt utenlandsadopterte. Samtidig ble barn som var født i Norge av utenlandsfødte foreldre utelatt. Velger man å ta utgangspunkt i statsborgerskap, "mister" man på sin side alle de med utenlandsk bakgrunn som etter hvert har blitt norske statsborgere.

Manglene ved både "utenlandske statsborgere" og "utenlandsfødte" førte til at foreldres fødeland ble trukket inn i

definisjonen av innvandrere. I 1994 ble det publisert en standard for innvandrergrupping (Statistisk sentralbyrå 1994). Denne standarden har følgende innhold: Innvandrerbefolkningen omfatter personer med to utenlandsfødte foreldre. Innvandrerbefolkningen inkluderer *førstegenerasjonsinnvandrere*, som selv har innvandret, og *andregenerasjonsinnvandrere*, som er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre.

Full standardisering er ennå ikke gjennomført i den offisielle statistikken. I tilknytning til f.eks. arbeid, inntekt og andre områder som i første rekke gjelder den voksne delen av befolkningen, er det ikke alltid like naturlig å inkludere andregenerasjonsinnvandrerne i statistikken. Dette skyldes ikke bare at andregenerasjonsinnvandrerne er en liten gruppe, men først og fremst deres unge alder, som gjør dem mindre aktuelle for slik type statistikk. I denne publikasjonen er spørsmålet om hvem statistikken omfatter spesifisert innenfor hvert statistikkfelt.

Betegnelsen innvandrer brukes om en person med to utenlandsfødte foreldre, og er en kortform av innvandrerbefolkningen. Innvandrerbefolkningen består av første- og andregenerasjonsinnvandrere.

Andregenerasjonsinnvandrere eller førstegenerasjonsnordmenn?

Utviklingen i den offentlige debatt kan føre til at betegnelser som i én periode regnes for å være anvendelige, siden blir oppfattet som upassende. I den senere tid har det blitt stilt spørsmål ved bruken av betegnelsen "andregenerasjonsinnvandrere". Bør ikke mennesker som er født og oppvokst i Norge kalles nordmenn, selv om foreldrene deres er født i andre land? Sender vi ikke ut gale signaler ved å omtale personer som andregenerasjons-

innvandrere, når de selv ikke har innvandret og dessuten like gjerne kan betraktes som førstegenerasjonsnordmenn? Diskusjonen har i første rekke handlet om hvilke betegnelser som bør benyttes, og i liten grad rørt ved selve meningsinnholdet i begrepene.

I SSB ble andregenerasjonsinnvandrere inkludert i definisjonen av innvandrerbefolkningen fordi man så et spesielt behov for mer kunnskap om denne gruppen. Det ble fremholdt som viktig å belyse de empiriske aspektene ved deres situasjon, og særlig fokusere på utviklingen fra førstegenerasjonsinnvandrere til neste generasjon. Sentralt står spørsmålet om hvorvidt andregenerasjonsinnvandrerne følger et mønster som likner førstegenerasjonsinnvandrerne på ulike levekårsområder, eller om de i større grad likner befolkningen for øvrig. Vi har ennå ikke fullgod kunnskap om dette. Fordi det store flertall av andregenerasjonsinnvandrere fortsatt er så unge, har ikke prosessen pågått lenge nok til at den kan gi klare svar. I 1998 var 90 prosent av andregenerasjonsinnvandrerne under 20 år.

Flere av forslagene til nye betegnelser som kan erstatte "andregenerasjonsinnvandrere" er for upresise for statistikkproduksjon, mens andre ikke lar seg forene med ønsket om å finne enkle og forståelige betegnelser som kan skape språklig flyt i løpende tekst. I St.meld. nr. 17 omtales ikke andregenerasjonsinnvandrerne som en egen gruppe. De er med i kategorien *personer med innvandrerbakgrunn*. For statistiske formål kan det være vanskelig at dette begrepet ikke skiller mellom ulike generasjoner (andre og tredje generasjon), og at det er uklart om bare én eller to av foreldrene må være født i utlandet for at personene skal inkluderes i kategorien.

I denne publikasjonen holdes det fast ved bruken av "andregenerasjonsinnvandrere". Denne begrepsanvendelsen kan imidlertid komme til å endre seg over tid; enten fordi gruppen viser seg ikke å avvike fra befolkningen for øvrig og dermed blir lite meningsbærende som egen kategori - eller fordi man utvikler bedre betegnelser med det samme meningsinnhold. Disse forholdene gjør det viktig at betegnelsene som brukes i innvandrerstatisikken er under kontinuerlig vurdering. Det er viktig å understreke at SSBs bruk av begrepet "andregenerasjonsinnvandrere" utelukkende er beregnet for statistiske formål, og ikke har noe verdiladet eller ekskluderende meningsinnhold.

Flyktninger

Mens noen innvandrere har kommet til Norge av arbeidsgrunner eller er blitt familiejenforent med personer som har det, har andre kommet hit av fluktgrunner. Flyktninger inngår i statistikken over innvandrerbefolkningen; de er første generasjonsinnvandrere dersom de selv har innvandret, og andregenerasjonsinnvandrere dersom de er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre. Noen ganger kan det imidlertid være hensiktsmessig å skille flyktningene ut som en egen gruppe i statistikken. Dette fordi det viser seg at mange flyktninger har betydelig dårligere levekår enn resten av befolkningen, især dersom de har bodd kort tid i landet. Slike forhold gjør det spesielt viktig å følge gruppens utvikling over tid.

Avgrensningen av hvem som regnes som flyktninger varierer. I SSBs bruk av begrepet menes personer med utenlandsk fødeland bosatt i Norge som en gang har kommet til landet av fluktgrunner, og har fått innvilget opphold i landet som flyktning eller på humanitært grunnlag. Familiejenforente til disse personene blir også regnet som flyktninger.

Noe av statistikken vi presenterer er hentet fra Utlendingsdirektoratets (UDI) publikasjoner. Vi gjør oppmerksom på at tallene fra UDI og SSB kan være noe forskjellige, grunnet metodiske forhold. I SSB oppdateres informasjonen ved at dataene fra UDI kobles mot ulike befolkningsfiler.

Begrepsdefinisjoner

Flyktning: I juridisk forstand omfatter begrepet overføringsflyktninger og asylsøkere som har fått innvilget asyl. I forbindelse med det innenlandske flyktningarbeidet brukes begrepet flyktning om overføringsflyktninger og asylsøkere som har fått asyl eller opphold på humanitært grunnlag.

Asylsøker: Person som på egen hånd og uanmeldt ber myndighetene om beskyttelse og anerkjennelse som flyktning. Personen kalles asylsøker inntil søknaden er avgjort.

Overføringsflyktning: Flyktninger som får komme til Norge etter et organisert uttak, vanligvis i samarbeid med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). Stortinget, etter forslag fra regjeringen, fastsetter årlig en kvote for hvor mange overføringsflyktninger som kan tas imot i Norge.

Familiejenforening: Oppholds- eller arbeidstillatelse som innvilges til nære familiemedlemmer av utenlandsk statsborger med lovlig opphold i Norge. Det gjelder også familiemedlemmer til norsk statsborger. Familiejenforening gjelder i hovedsak ektefelle og barn under 18 år.

Kollektiv beskyttelse: Midlertidig oppholds- eller arbeidstillatelse kan innvilges personer i en massefluktssituasjon på kollektivt grunnlag, det vil si etter en gruppevurdering. Kollektiv beskyttelse gjelder i denne statistikken bare bosnere¹.

¹ I 1999 gjelder dette også kosovoalbanere.

Kilde: UDIs årsrapport 1998.

Landbakgrunn

For å fastslå landbakgrunn for innvandrerbefolkningen eller andre med innvandringsbakgrunn, bruker SSB eget, eventuelt mors eller fars fødeland hvis det er utenlandsk, og ellers Norge. I tilfeller hvor begge foreldrene er født i utlandet, men i forskjellige land, legges mors fødeland til grunn (Vassenden 1997).

For noen formål fordeles innvandrerbefolkningen etter landgrupperinger. Norden (utenom Norge) blir da gjerne skilt ut som en egen gruppe. Europa deles i øst og vest, etter det mønster som eksisterte da "jerneteppe" lå fast. Dette fordi skillet, på tross av politiske endringer, fortsatt har relevans i innvandringsammenheng. Tyrkia er slått sammen med Asia. Dette skyldes at vandringene mellom Norge og Tyrkia ikke følger et vesteuropeisk mønster, sett i et demografisk perspektiv.¹ USA og Canada utgjør en gruppering, og i noen tilfeller er Oseania (altoverveiende Australia og New Zealand) slått sammen med Nord-Amerika. Sør- og Mellom-Amerika, Tyrkia, Afrika og Asia blir ofte sett under ett.

Med vestlige innvandrere menes innvandrere fra Vest-Europa (unntatt Tyrkia), Nord-Amerika og Oseania. Begrepet ikke-vestlige innvandrere brukes her om personer fra Øst-Europa, Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia.

Grove landgrupperinger er ikke godt egnet dersom forskjellene innad er større enn forskjellene mellom grupperingene. I slike tilfeller blir statistikken gjerne brutt ned på enkeltland.

Valg av statistikk

Vi har i denne publikasjonen lagt vekt på muligheten for å sammenlikne informasjon om innvandrere fra år til år, og tar dermed utgangspunkt i løpende statistikker. Slik blir det mulig å følge utviklingen innenfor de ulike levekårsområder over tid. Av samme grunn har vi imidlertid måttet velge bort flere sentrale emner, som f.eks. helse og boforhold. Dette fordi disse temaene blir belyst i egne levekårsundersøkelser blant innvandrere som foretas med lengre tids mellomrom. Resultatene fra disse undersøkelsene er beskrevet i egne rapporter utgitt av SSB (Blom 1998b).

Så langt som mulig har vi forsøkt å ta med de ferskeste tallene under de ulike emnene. Hyppigheten av datainnsamlingen varierer imidlertid. For arbeidsmarkedsstatistikk oppdateres tallene med korte mellomrom (kvartalsvis). For andre områder, som utdanning og inntekt, foreligger resultatene årlig. Inntektsopplysninger skriver seg fra et par år tilbake i tid.

I enkelte deler av denne publikasjonen har aktualitetskravet veket noe til fordel for muligheten til å sammenlikne flere forhold ut ifra samme tidspunkt. Av den grunn er det f.eks. benyttet arbeidsmarkedsstatistikk fra 4. kvartal 1998, selv om nyere tall foreligger. Bakerst i publikasjonen presenteres en liste over nyere statistikk som er tilgjengelig på de ulike emneområdene.

Statistikk over andregenerasjonsinnvandrere er forsøkt prioritert, i den grad den er tilgjengelig. På enkelte områder som

¹ Dersom vi ser på inn- og utvandring, finner vi f.eks. at tyrkisk innvandring til Norge er langt høyere enn norsk utvandring til Tyrkia.

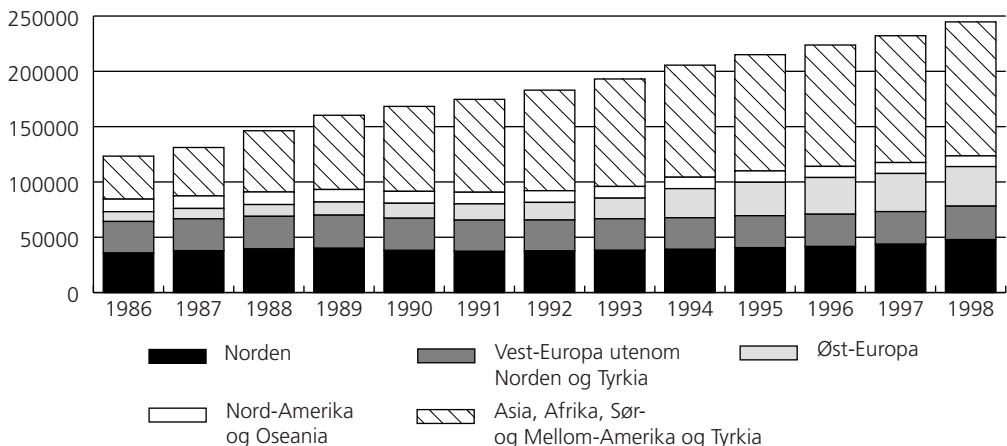
inntekt og arbeid, blir denne gruppen inkludert i mindre grad. Dette skyldes først og fremst at gruppen foreløpig består av forholdsvis få personer, og at de fleste av disse ennå er svært unge². Under enkelte fagområder skilles flyktninger ut som egen gruppe. Det at statistikk over flyktninger ikke fremstilles konsekvent under hvert emneområde, skyldes at flere fagsseksjoner i SSB ennå ikke har egen statistikk om denne gruppen.

² Hele 67 prosent av andregenerasjonsinnvandrerne var i 1998 under 10 år.

2. Innvandrerbefolkningen

- Innvandrerbefolkningen i Norge talte ved inngangen til 1998 244 700 personer, og utgjorde 5,5 prosent av hele befolkningen. I løpet av 1997 økte innvandrerbefolkningen i Norge med 12 400 personer, hvorav 9 500 var førstegenerasjonsinnvandrere og 2 900 andregenerasjonsinnvandrere.
- I 1998 fikk vi en rekordhøy nettotilflytting til landet på 13 800 personer. Norge ble for alvor etablert som et innvandringsland fra og med 1971, med en positiv nettoinnflytting på 6 600 personer. Tidligere, på 1950- og deler av 1960-tallet, var det nettoutflytting fra Norge (tabell 2.6).
- Personer med bakgrunn fra Pakistan var i 1998 den største innvandrergruppen i Norge. Deretter fulgte svensker og dansker. Av de pakistanske innvandrerne var i alt 17 123 førstegenerasjonsinnvandrere og 8 576 andregenerasjonsinnvandrere (tabell 2.1).
- Svenskene var den innvandrergruppen som økte mest fra 1997 til 1998. I løpet

Figur 2.1. Innvandrerbefolkningen, etter landbakgrunn. 1. januar 1986-1998. Absolutte tall

av 1997 kom det 2 900 personer til i denne gruppen. Dersom man skiller ut førstegenerasjonsinnvandrerne som egen kategori, representerte svensker og dansker de største utenlandske nasjonaliteter i Norge i 1998, etterfulgt av personer med bakgrunn fra Pakistan.

- Over en tredjedel av innvandrerbefolkningen er bosatt i Oslo. Hele 41 prosent av innvandrerne fra ikke-vestlige land bor i hovedstaden (tabell 2.3). Innvandrere bor generelt mer sentralt enn nordmenn, og mange er lokalisert i østlandsområdet.
- Siden 1977 har 109 000 personer fått innvilget søknad om overgang til norsk statsborgerskap (tabell 2.7). Økningen i antall overganger til norsk statsborgerskap har vært størst på 1990-tallet - 41 prosent av alle innvilgelser er tildelt i løpet av de siste fire årene. Ni av ti innvilgelser gikk i 1998 til personer med bakgrunn fra ikke-vestlige land.
- Ved inngangen til 1998 hadde vel 65 000 personer i innvandrerbefolkningen flyktningbakgrunn. Dette var om lag 2 000 flere flyktninger enn året før.

En av ti i Norge har utenlandsk bakgrunn

Ved inngangen til 1998 utgjorde innvandrerbefolkningen i Norge 244 700 personer, eller 5,5 prosent av folkemengden. Antallet personer med innvandrerbakgrunn varierer mye med avgrensningen. Per 1. januar 1998 var det 158 000 utenlandske statsborgere bosatt i Norge, det var 206 900 førstegenerasjonsinnvandrere og 37 800 andregenerasjonsinnvandrere. På samme tidspunkt var det 257 700 *utenlandsfødte*. Slår vi sammen

alle som enten selv er født i utlandet eller har minst én utenlandsfødt forelder, kommer en opp i 434 500, eller 9,8 prosent av folketallet (Statistisk sentralbyrå 1999b). Dette innebærer at nær en av ti personer i Norge har utenlandsk bakgrunn.

Innvandrerbefolkningen øker

Antall innvandrere i Norge har økt sterkt over tid. Per 1. januar 1970 utgjorde innvandrerbefolkningen i Norge drøyt 59 200 personer, eller 1,5 prosent av folkemengden. 20 år senere var tallet steget til 168 300, tilsvarende 4 prosent av folkemengden.

Antall svensker øker mest

Personer med bakgrunn fra Pakistan er den største enkeltgruppen¹ blant innvandrerbefolkningen i Norge i dag. Denne gruppen utgjør 20 900 personer, hvorav 60 prosent er førstegenerasjonsinnvandrere. Svenskene representerer den nest største gruppen, og danskene den tredje største, med henholdsvis 19 500 og 18 400 personer. For øvrig har en av fem innvandrere bakgrunn fra nordiske land (tabell 2.5).

Det er flest førstegenerasjonsinnvandrere fra Sverige og Danmark. Svenskene teller 18 800 og danskene 17 100. Av i alt 37 800 andregenerasjonsinnvandrere har 8 600 bakgrunn fra Pakistan. Dette er den største gruppen blant andregenerasjonsinnvandrere, etterfulgt av personer fra Vietnam og Tyrkia.

I løpet av 1997 økte innvandrerbefolkningen i Norge med 12 400 personer, 2 900 av disse var andregenerasjonsinnvandrere. Personer med svensk bakgrunn stod for den største økningen, en økning på i

¹ Slår en sammen de landene som utgjorde det tidligere Jugoslavia, er imidlertid jugoslavene den klart største innvandrergruppen.

alt 2 900 personer. Deretter fulgte irakere og pakistanere, med en økning på henholdsvis 820 og 800 personer. Det ble i alt 4 200, eller 10 prosent, flere med bakgrunn fra Norden, og 7 600, eller 5 prosent, flere med bakgrunn fra ikke-vestlige land i løpet av 1997.

Innvandrere er yngre enn nordmenn

Grovt sett kan vi si at innvandrerbefolkningen er yngre enn den norske befolkningen. Særlig er forskjellene store i aldersgruppen 25-39 år (figur 2.2). Mens 32 prosent av innvandrerbefolkningen hørte til i denne aldersgruppen, var tilsvarende tall for befolkningen totalt 23 prosent. Konsentrasjonen er særlig sterk blant mannlige innvandrere. I alderen 50 år og eldre er innvandrerne underrepresentert sammenliknet med nordmenn.

Det er omtrent like mange menn og kvinner i innvandrerbefolkningen.

Mange innvandrere er bosatte i Oslo

Over en tredjedel av innvandrerne var per 1. januar 1998 bosatte i Oslo. Hele 41 prosent av innvandrerne fra ikke-vestlige land bodde i hovedstaden. Til sammenlikning var bare rundt 11 prosent av hele befolkningen bosatt i Oslo. Bergen har nest flest innvandrere. Ser vi derimot på innvandrerbefolkningen i prosent av det totale folketallet i kommunene, bytter Båtsfjord i Finnmark plass med Bergen. I Båtsfjord utgjorde innvandrerbefolkningen 16 prosent av folketallet i kommunen, mot 17 prosent i Oslo. Generelt kan man si at innvandrere bor mer sentralt enn nordmenn, og at mange, især fra Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, er lokalisert i østlandsområdet.

Inn- og utvandring varierer mye over tid

På 1950-tallet var nettoinnflyttingen til landet negativ. Fra 1971 snudde utviklingen for alvor, og vi fikk en positiv nettoinnflytting på 6 600 personer. Etter dette, med unntak av i 1989, har det flyttet klart flere til Norge enn det antall som har reist fra landet. I 1987 var innflyttingsoverskuddet på 13 770 personer, og skyldtes i første rekke en økning i antall asylsøkere, særlig fra Sri Lanka, Iran og Chile. Nettoinnflyttingen var også høy i 1993. Innvandring av flyktninger i forbindelse med krigen i det tidligere Jugoslavia kan forklare mye av økningen dette året, men noe skyldtes også at nordmenn som hadde arbeidet i Sverige under lavkonjunkturperioden i Norge, vendte tilbake. Etter 1993 sank nettoinnflyttingen gradvis igjen, for så å snu på ny i 1997. I 1998 toppet utviklingen seg med en nettoinnflytting på 13 800 personer. Stor tilstrømming av svensker er samlet sett den viktigste enkeltårsak til de høye tallene i 1997 og 1998. Av innflyttingsoverskuddet på 13 800 personer i 1998, var 5 000 nordiske statsborgere. 65 prosent av disse var fra Sverige. Statsborgere fra øvrige EØS-land utgjorde 3 prosent, mens statsborgere fra Øst-Europa utgjorde 11 prosent. Statsborgere fra ikke-vestlige land stod for over halvparten av innflyttingsoverskuddet.

Flest overganger til norsk statsborgerskap på 1990-tallet

Fra 1971 til 1998 har noe over 109 000 personer fått innvilget norsk statsborgerskap. Nærmere 45 300, eller 41 prosent av disse overgangene er tildelt i løpet av de fire siste årene. Høyest antall statsborgerskap ble tildelt i perioden 1995 til 1997. I 1998 fikk 9 200 personer

innvilget norsk statsborgerskap. 92 prosent av disse ble gitt til personer med tidligere statsborgerskap fra et ikke-vestlig land (Statistisk sentralbyrå 1999c). Tidligere pakistanske og vietnamesiske statsborgere hadde høyest andel nye statsborgerskap, med henholdsvis 12 og 8 prosent. Det at så mange pakistanere og vietnamesere søker norsk statsborgerskap nå, kan ha sammenheng med at innflyttingen til Norge var størst for begge disse innvandrergroppene i perioden 1986 til 1990. Reglene for å søke overgang til norsk statsborgerskap forutsetter syv års botid, noe som ikke gjør det overraskende at økningen inntreffer utover på 1990-tallet.

Regler for norsk statsborgerskap

Hovedregelen er at en kan bli norsk statsborger når en har bodd i landet sammenhengende de syv siste år. Normalt må den som blir norsk statsborger oppgi sitt gamle statsborgerskap. Barn får som regel sin mors statsborgerskap ved fødselen. For barn under 12 år er det som oftest ikke noe krav om botid. Personer som er gift med en norsk borger kan i praksis få norsk statsborgerskap etter fire års botid. Nordiske borgere kan få norsk statsborgerskap etter to år. Det samme botidskravet gjelder dersom en har vært norsk statsborger tidligere. Personer som har oppholdstillatelse i Norge som studenter kan ikke bli norske statsborgere (Statistisk sentralbyrå 1999c).

Utenlandske statsborgere gifter seg oftest med nordmenn

I 1998 ble det registrert 23 354 ekteskapsinngåelser totalt (tabell 2.8). De fleste utenlandske kvinner giftet seg med norske menn. Dette var mest utbredt blant kvinner fra asiatiske og europeiske land, mens det var minst vanlig blant kvinner fra Afrika og Sør-Amerika. Av de afrikanske og søramerikanske kvinnene

som ikke giftet seg med norske menn, giftet nesten alle seg med menn fra samme region. Med unntak av de med statsborgerskap fra asiatiske land, giftet utenlandske menn seg hyppigst med norske kvinner. Asiatiske menn giftet seg omtrent like ofte med asiatiske kvinner som med norske kvinner.

65 000 flyktninger i Norge

I løpet av 1997 økte antall flyktninger med omtrent 2 000 personer. Ved inngangen til 1998 bodde vel 65 000 personer med flyktningbakgrunn i Norge. 74 prosent av flyktningene var registrert som hovedperson (flyktning), mens de resterende flyktningene var familietilknyttet en flyktning. Av de som var registrert som hovedperson (flyktning), kom drøye 60 prosent som asylsøkere og 22 prosent som overføringsflyktninger.

De største flyktninggroppene kommer fra Bosnia-Hercegovina og Vietnam. Bosniere og vietnamesere i Norge utgjør omkring 11 000 personer hver. 7 400 personer har bakgrunn fra Iran, mens hver av groppene Sri Lanka, Chile, Somalia, Irak og resten av det tidligere Jugoslavia består av mellom 3 500 og 6 000 flyktninger.

Omtrent en tredjedel av flyktningene bor i Oslo

Flyktningene i Norge var per 1. januar 1998 spredt på 370 kommuner. Drøyt 19 000 eller 30 prosent var bosatt i Oslo. Det er nesten fem ganger så mange flyktninger i Oslo som i den kommunen som har bosatt nest flest flyktninger, Bergen.

Flyktninger bosatt i Oslo utgjorde 3,8 prosent av den totale folkemengden i fylket. Foruten Oslo bodde det flest flyktninger i fylkene Akershus, Hordaland og Rogaland, mens det bodde færrest i Nord-Trøndelag, Finnmark og Troms. Tidligere

Om statistikken

Statistikk over antall flyktninger i Norge ble første gang presentert i 1999, men vil nå bli publisert hvert år. Opplysninger om antall flyktninger er opprinnelig basert på samkjøring mellom data fra SSBs befolkningsstatistikksystem, og Fremkonregisteret og Flyktningregisteret, som begge tilhører UDI. Statistikken er laget for å kunne skille personer med flyktningbakgrunn fra andre innvandrere, og den er ikke ment å erstatte Utlendingsdirektoratets statistikker over vedtak og juridisk grunnlag. Tallene er nødvendigvis ikke alltid i samsvar med Utlendingsdirektoratets statistikker over vedtak og juridisk grunnlag. Siden midten av 1980-tallet er tallet på flyktninger basert på kombinasjoner av nasjonalitet og innflyttingsår. Denne metoden er brukt for å få et riktigere tall på flyktninger fra for eksempel Ungarn, Tsjekkoslovakia og Chile. Tallene bør tolkes med en viss varsomhet.

undersøkelser har vist at mange sekundærflyttinger² går til Oslo (Sørlie 1998:127). I løpet av perioden 1990 til 1996 økte folketallet i Oslo med 6 226 personer som følge av sekundærflytting blant flyktninger.

Flest asylsøkere i 1993

Alle som kommer til norsk grense og søker asyl har rett til å få behandlet sin søknad. Antall asylsøkere som kommer til Norge varierer mye fra år til år. Mot slutten av 1980-tallet økte antall asylsøkere til Norge sterkt. Fra 1985 var fluktgrunner det mest utbredte motiv for

innvandring. Det høyeste antall asylsøkere fikk vi i 1993, med 12 876 personer. Hovedvekten av disse hadde bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina. For disse asylsøkerne ble det innført en ordning som innebar at de kort tid etter ankomst fikk midlertidig arbeidstillatelse³ eller oppholdstillatelse på kollektivt grunnlag (St.meld. nr. 17). I 1998 kom det totalt 8 374 asylsøkere til landet. Av disse var 2 415 fra Kroatia, 1 623 fra Jugoslavia og 1 296 fra Irak.

Antall innvilgelser av vedtak om beskyttelser har variert over tid; alt fra 10 447 i 1993 til 2 908 i 1996 (Utlendingsdirektoratet 1999a). I 1998 fikk 4 221 innvilget søknad om beskyttelse, 1 368 av disse fikk politisk asyl, mens 915 var familie-gjenforeninger. 726 personer fikk opphold på humanitært grunnlag. I 1994 fikk 243 personer innvilget politisk asyl, mens 5 666 fikk opphold på humanitært grunnlag (hovedsakelig kosovoalbanere). I alt 2 352 av disse fikk fornyet vurdering av sin søknad om beskyttelse som følge av en avtale inngått mellom kirke og stat i forbindelse med kirkeasyl⁴. For de fleste år har opphold på humanitært grunnlag vært det mest benyttede beskyttelsesinstrumentet.

² Med sekundærflyttere menes flyktninger som har flyttet ut av den kommunen de ble bosatt i da oppholdstillatelse ble gitt, og nå er registrert som bosatte i en annen kommune.

³ I 1996 ble det besluttet at bosniere med midlertidig tillatelse til opphold i Norge selv kunne velge om de ønsket å vende tilbake til hjemlandet.

⁴ I et forsøk på å løse den vanskelige situasjonen rundt de mange kirkeasylene i 1993-1994 inngikk kirken og myndighetene en avtale som innebar at de asylantene som forlot kirkebygningen i løpet av en satt frist, ble lovet en ny "generøs" behandling av sine søknader om beskyttelse.

Tabell 2.1. **De største nasjonalitetsgruppene, etter tre avgrensningsmåter av personer med utenlandsk bakgrunn/innvandringsbakgrunn. 1. januar 1998**

Innvandrerbefolkningen ¹ etter landbakgrunn ²	Førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn ³ etter landbakgrunn	Andre generasjonsinnvandrere ⁴ etter landbakgrunn
Innvandrerbefolkningen i alt 244 705	Førstegenerasjonsinnvandrere i alt .. 206 919	Andre generasjonsinnvandrere i alt 37 786
1 Pakistan 20 924	1 Sverige 18 844	1 Pakistan 8 576
2 Sverige 19 546	2 Danmark 17 123	2 Vietnam 3 753
3 Danmark 18 388	3 Pakistan 12 348	3 Tyrkia 2 752
4 Vietnam 14 595	4 Bosnia-Hercegovina 11 082	4 Sri Lanka 2 025
5 Bosnia-Hercegovina 11 883	5 Vietnam 10 842	5 Jugoslavia 1 772
6 Storbritannia 10 568	6 Storbritannia 10 031	6 India 1 732
7 Tyrkia 9 252	7 Iran 7 888	7 Marokko 1 463
8 Jugoslavia 9 061	8 USA 7 516	8 Somalia 1 384
9 Iran 8 877	9 Tyskland 7 448	9 Danmark 1 265
10 Sri Lanka 8 551	10 Jugoslavia 7 289	10 Chile 1 063
11 Tyskland 7 870	11 Sri Lanka 6 526	11 Iran 989
12 USA 7 777	12 Tyrkia 6 500	12 Bosnia-Hercegovina 801
13 Chile 6 145	13 Polen 5 330	13 Sverige 702
14 Polen 5 986	14 Finland 5 130	14 Polen 656
15 Somalia 5 767	15 Chile 5 082	15 Filippinene 643
16 India 5 523	16 Somalia 4 383	16 Storbritannia 537
17 Finland 5 406	17 Filippinene 4 377	17 Irak 505
18 Filippinene 5 020	18 India 3 791	18 Kina 487
19 Marokko 4 765	19 Irak 3 713	19 Tyskland 422
20 Irak 4 218	20 Island 3 322	20 Etiopia 417
21 Island 3 589	21 Marokko 3 302	21 Nederland 391
22 Nederland 3 561	22 Nederland 3 170	22 Ungarn 352
23 Kina 3 304	23 Kina 2 817	23 Libanon 312
24 Thailand 2 694	24 Thailand 2 582	24 Ghana 308
25 Etiopia 2 166	25 Frankrike 1 987	25 Finland 276
26 Frankrike 2 075	26 Russland 1 878	26 Island 267
27 Russland 1 923	27 Etiopia 1 749	27 USA 261
28 Ungarn 1 644	28 Ungarn 1 292	28 Hongkong 168
29 Ghana 1 367	29 Spania 1 176	29 Syria 163
30 Libanon 1 338	30 Canada 1 080	30 Gambia 161
31 Spania 1 263	31 Ghana 1 059	31 Eritrea 158
32 Canada 1 121	32 Italia 1 035	32 Makedonia 150
33 Italia 1 097	33 Libanon 1 026	33 Algerie 146
34 Gambia 889	34 Færøyene 801	34 Afghanistan 115
35 Færøyene 856	35 Sveits 786	35 Thailand 112
36 Sveits 851	36 Romania 769	36 Nigeria 104
37 Romania 819	37 Gambia 728	37 Kroatia 100
38 Hongkong 754	38 Østerrike 700	38 Bangladesh 91
39 Algerie 746	39 Brasil 622	39 Frankrike 88
40 Østerrike 729	40 Bulgaria 620	40 Spania 87

¹ Personer med to utenlandsfødte foreldre. ² Eget, mors eller fars fødeland. ³ Med to utenlandsfødte foreldre.⁴ Norskfødte med to utenlandsfødte foreldre.

Tabell 2.2. Folkemengde 1. januar 1997 og 1998 og endringene i 1997, etter landbakgrunn. Utenlandsk bakgrunn gjelder innvandrerbefolkningen¹. Absolutte tall

Land- bakgrunn	Folke- mengde		Endringer i 1997							Folke- mengde	
	1.1. 1997	Fødte	Døde	Fødsels- over- skudd	Inn- flytt- inger	Ut- flytt- inger	Netto- inn- flytt- inger ²	Netto status- end- ring	Folke- til- vekst ³	1.1. 1998	
I alt	4 392 714	59 801	44 595	15 206	31 957	21 257	10 700	-	24 885	4 417 599	
Norge	4 160 522	56 332	43 512	12 820	9 870	10 205	-335	-115	12 487	4 172 894	
Utlandet i alt .	232 192	3 469	1 083	2 386	22 087	11 052	11 035	115	12 398	244 705	
Europa	116 480	996	722	274	13 874	7 149	6 725	-	6 641	123 121	
Afrika	19 783	593	42	551	1 709	668	1 041	50	1 489	21 322	
Asia	76 565	1 769	115	1 654	4 568	1 760	2 808	64	4 063	80 692	
Nord- og Mellom- Amerika	10 209	30	185	-155	1 280	1 029	251	18	-32	10 195	
Sør-Amerika ..	8 328	74	14	60	507	277	230	-19	270	8 579	
Oseania	827	7	5	2	149	169	-20	2	-33	796	
Norden	43 696	233	378	-145	8 068	3 693	4 375	8	4 182	47 886	
Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia	29 491	131	201	-70	3 033	1 979	1 054	-19	778	30 250	
Øst-Europa	34 486	382	128	254	2 355	1 298	1 057	17	1 230	35 733	
Nord-Amerika og Oseania	9 879	26	186	-160	1 235	1 120	115	-4	-181	9 694	
Asia, Afrika, Sør- og Mellom- Amerika og Tyrkia	114 640	2 697	190	2 507	7 396	2 962	4 434	113	6 389	121 142	
Vestlige land ⁴ .	83 066	390	765	-375	12 336	6 792	5 544	-15	4 779	87 830	
Ikke-vestlige land	149 126	3 079	318	2 761	9 751	4 260	5 491	130	7 619	156 875	
Utvalgte grupper											
EØS	71 450	353	572	-219	10 849	5 501	5 348	-45	4 875	76 280	
EU	68 312	302	564	-262	10 070	5 129	4 941	-49	4 428	72 691	
EFTA	3 960	55	10	45	852	410	442	3	481	4 444	
EØS utenfor Norden	28 629	127	199	-72	2 956	1 941	1 015	-18	740	29 351	
Utenfor EØS og Norden	159 867	3 109	506	2 603	11 063	5 418	5 645	125	7 476	167 468	
Tidligere Jugoslavia	21 695	310	46	264	890	719	171	-	421	22 116	
Nord-Afrika ⁵ ..	6 050	152	10	142	365	145	220	7	340	6 397	
Vest-Afrika ⁶ ...	3 328	82	4	78	246	177	69	44	116	3 488	

¹ Innvandrerbefolkningen er personer med to utenlandsfødte foreldre. Landbakgrunn er eget, mors eller fars fødeland hvis det er utenlandsk, ellers Norge. ² Endringer av innvandrerbefolkningens landbakgrunn pga. bedre data og/eller forbedringer i defineringen. ³ Folketilveksten er lik differansen mellom folkemengdene 1.1. minus netto statusendringer. ⁴ Vest-Europa unntatt Tyrkia, og Nord-Amerika og Oseania. ⁵ Fra Marokko til Egypt. ⁶ Tchad og vestover.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.2 (forts.). **Folkemengde 1. januar 1997 og 1998 og endringene i 1997, etter landbakgrunn. Utenlandsk bakgrunn gjelder innvandrerbefolkningen¹. Absolutte tall**

Land- bakgrunn	Folke- mengde 1.1. 1997	Endringer i 1997							Folke- mengde 1.1. 1998	
		Fødte	Døde	Fødsels- over- skudd	Inn- flytt- inger	Ut- flytt- inger	Netto- inn- flytt- inger ²	Netto status- end- ring		Folke- til- vekst ³
Sentral-Afrika .. Sudan og Afrikas Horn	205	1	-	1	20	8	12	1	13	219
Øst-Afrika	7 868	330	17	313	768	168	600	-1	874	8 741
Øst-Afrika	1 267	21	1	20	164	94	70	-2	86	1 351
Sørlige Afrika ⁴ ..	1 065	7	10	-3	146	76	70	1	60	1 126
Øst-Asia ⁵	5 072	66	19	47	459	320	139	4	113	5 189
Sørøst-Asia	22 405	381	34	347	918	304	614	23	909	23 337
Sørlige Asia ⁶	42 863	1 102	49	1 053	2 194	962	1 232	6	2 032	44 901
Vestlige Asia	6 095	219	12	207	950	159	791	15	975	7 085
Sentral-Asia	130	1	1	-	47	15	32	16	34	180
Baltikum	628	9	1	8	225	139	86	7	88	723

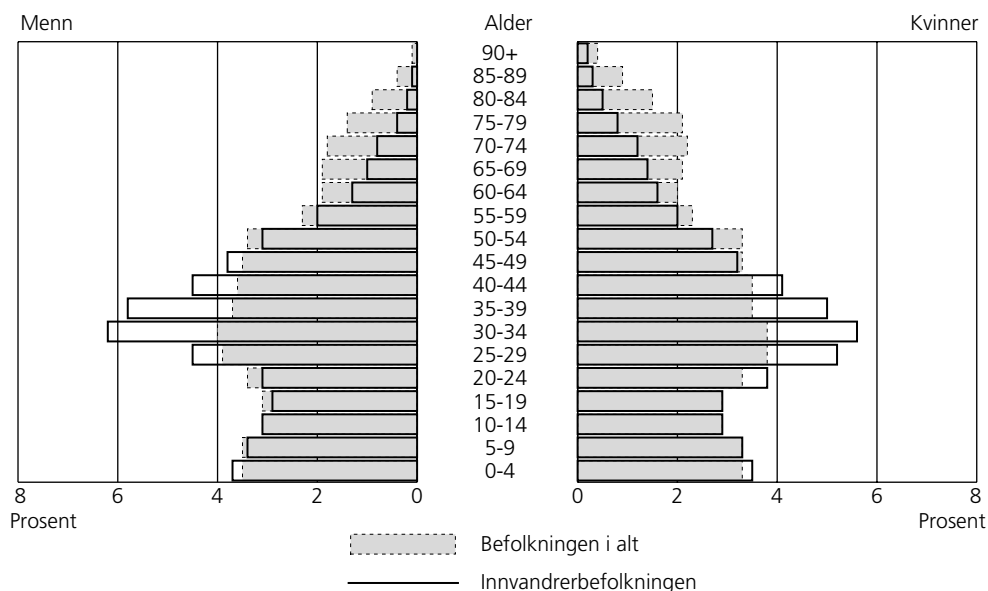
¹ Innvandrerbefolkningen er personer med to utenlandsfødte foreldre. Landbakgrunn er eget, mors eller fars fødeland hvis det er utenlandsk, ellers Norge. ² Endringer av innvandrerbefolkningens landbakgrunn pga. bedre data og/eller forbedringer i defineringer.

³ Folketilveksten er lik differansen mellom folkemengdene 1.1. minus netto statusendringer. ⁴ Fra Angola til Madagaskar og sørover.

⁵ Fra Kina/Taiwan og nordover. ⁶ Fra Iran til Bangladesh.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.2. **Folkemengden, etter kjønn og alder. 1. januar 1998. Prosent**

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.3. Innvandrerbefolkningen, etter landbakgrunn og kommune. Sortert etter størrelsen på innvandrerbefolkningen 1. januar 1998. Absolutte tall og prosent

Komm. nr.	Kommune	Innvandrer- befolkningen		Innvandrerbefolkningen i prosent av folketallet		Prosentandel av innvandrer- befolkningen i hele landet	
		Alle	Ikke-vestlige innvandrere	Alle	Ikke-vestlige innvandrere	Alle	Ikke-vestlige innvandrere
	Hele landet	244 705	156 875	5,5	3,6	100,0	100,0
0301	Oslo	85 550	64 997	17,1	13,0	35,0	41,4
1201	Bergen	12 243	8 058	5,4	3,6	5,0	5,1
1103	Stavanger	9 846	5 507	9,2	5,2	4,0	3,5
0219	Bærum	8 526	4 101	8,6	4,1	3,5	2,6
1601	Trondheim	7 299	4 893	5,0	3,4	3,0	3,1
0602	Drammen	5 918	4 650	11,0	8,7	2,4	3,0
1001	Kristiansand	5 300	3 750	7,5	5,3	2,2	2,4
0220	Asker	3 638	1 655	7,6	3,5	1,5	1,1
0106	Fredrikstad	2 995	1 607	4,5	2,4	1,2	1,0
1102	Sandnes	2 703	1 621	5,3	3,2	1,1	1,0
0806	Skien	2 615	1 779	5,3	3,6	1,1	1,1
1902	Tromsø	2 545	1 190	4,4	2,1	1,0	0,8
0231	Skedsmo	2 414	1 577	6,5	4,3	1,0	1,0
0104	Moss	2 218	1 570	8,6	6,1	0,9	1,0
0230	Lørenskog	2 090	1 360	7,2	4,7	0,9	0,9
0105	Sarpsborg	2 004	1 162	4,3	2,5	0,8	0,7
0706	Sandefjord	1 773	959	4,6	2,5	0,7	0,6
0906	Arendal	1 722	944	4,4	2,4	0,7	0,6
0709	Larvik	1 666	990	4,2	2,5	0,7	0,6
0704	Tønsberg	1 501	787	4,4	2,3	0,6	0,5
0805	Porsgrunn	1 493	920	4,6	2,8	0,6	0,6
0101	Halden	1 484	745	5,6	2,8	0,6	0,5
0217	Oppegård	1 453	786	6,4	3,5	0,6	0,5
0213	Ski	1 424	773	5,7	3,1	0,6	0,5
0625	Nedre Eiker	1 275	917	6,4	4,6	0,5	0,6
0502	Gjøvik	1 269	911	4,7	3,4	0,5	0,6
0626	Lier	1 253	758	5,9	3,6	0,5	0,5
1106	Haugesund	1 217	758	4,1	2,6	0,5	0,5
1124	Sola	1 163	483	6,3	2,6	0,5	0,3
0228	Rælingen	1 159	880	8,1	6,2	0,5	0,6
1504	Ålesund	1 157	686	3,1	1,8	0,5	0,4
0501	Lillehammer	1 128	612	4,6	2,5	0,5	0,4
0701	Borre	1 112	575	4,7	2,4	0,5	0,4
0214	Ås	1 081	614	8,3	4,7	0,4	0,4
0124	Askim	1 053	817	7,9	6,2	0,4	0,5
0403	Hamar	1 013	607	3,9	2,3	0,4	0,4
1149	Karmøy	1 011	541	2,8	1,5	0,4	0,3

Tabell 2.4. **Innvandrerbefolkningen, etter landbakgrunn og kommune. Sortert etter andel innvandrere i forhold til innbyggertallet i kommunen 1. januar 1998. Absolutte tall og prosent**

Komm. nr.	Kommune	Innvandrerbefolkningen		Innbyggertall	Innvandrerbefolkningen i prosent av folketallet	
		Alle	Ikke-vestlige		Andel innvandrere	Andel ikke-vestlige
0301	Oslo	85 550	64 997	499 693	17,12	13,01
2028	Båtsfjord	411	202	2 544	16,16	7,94
2002	Vardø	348	248	2 913	11,95	8,51
0602	Drammen	5 918	4 650	53 680	11,02	8,66
1103	Stavanger	9 846	5 507	106 858	9,21	5,15
0104	Moss	2 218	1 570	25 860	8,58	6,07
0219	Bærum	8 526	4 101	99 590	8,56	4,12
0214	Ås	1 081	614	13 090	8,26	4,69
0228	Rælingen	1 159	880	14 296	8,11	6,16
0124	Askim	1 053	817	13 261	7,94	6,16
1429	Fjaler	235	146	3 032	7,75	4,82
0220	Asker	3 638	1 655	47 592	7,64	3,48
1001	Kristiansand	5 300	3 750	70 640	7,50	5,31
0941	Bykle	65	41	867	7,50	4,73
0618	Hemsedal	135	65	1 824	7,40	3,56
0230	Lørenskog	2 090	1 360	28 905	7,23	4,71
2015	Hasvik	84	40	1 245	6,75	3,21
0216	Nesodden	977	359	14 691	6,65	2,44
0231	Skedsmo	2 414	1 577	37 102	6,51	4,25
0217	Oppegård	1 453	786	22 611	6,43	3,48

Tabell 2.5. Folkemengde, etter landbakgrunn. 1970-1998. Utenlandsk landbakgrunn gjelder innvandrerbefolkningen. Absolutte tall og prosent

År	I alt	Norge	Utlandet					
			Utlandet i alt	Norden	Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia	Øst-Europa	Nord-Amerika, Oseania	Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, Tyrkia
1.11. 1970	3 874 133	3 814 937	59 196	26 548	15 190	5 806	8 103	354
1.11. 1980	4 091 132	3 995 930	95 202	31 210	22 686	7 114	11 810	22 382
1.1. 1986	4 159 187	4 035 839	123 348	35 766	28 503	8 868	11 332	38 879
1.1. 1987	4 175 521	4 044 379	131 142	37 880	28 797	9 374	11 320	43 771
1.1. 1988	4 198 289	4 051 992	146 297	39 509	29 420	10 639	11 350	55 379
1.1. 1989	4 220 686	4 060 393	160 293	40 037	29 972	11 878	11 292	67 114
1.1. 1990	4 233 116	4 064 818	168 298	38 089	29 107	13 551	10 769	76 782
1.1. 1991	4 249 830	4 075 162	174 668	37 285	28 208	14 663	10 558	83 954
1.1. 1992	4 273 634	4 090 640	182 994	37 589	28 000	15 926	10 552	90 927
1.1. 1993	4 299 167	4 106 072	193 095	38 176	28 524	18 647	10 584	97 164
1.1. 1994	4 324 815	4 119 217	205 598	39 060	28 581	26 321	10 338	101 298
1.1. 1995	4 348 410	4 133 362	215 048	40 608	28 853	30 276	10 211	105 100
1.1. 1996	4 369 957	4 146 160	223 797	41 643	29 188	33 200	10 037	109 729
1.1. 1997	4 392 714	4 160 522	232 192	43 696	29 491	34 486	9 879	114 640
1.1. 1998	4 417 599	4 172 894	244 705	47 886	30 250	35 733	9 694	121 142
Prosent av innvandrerbefolkningen								
1.11. 1970			100,0	44,8	25,7	9,8	13,7	6,0
1.11. 1980			100,0	32,8	23,8	7,5	12,4	23,5
1.1. 1986			100,0	29,0	23,1	7,2	9,2	31,5
1.1. 1987			100,0	28,9	22,0	7,1	8,6	33,4
1.1. 1988			100,0	27,0	20,1	7,3	7,8	37,9
1.1. 1989			100,0	25,0	18,7	7,4	7,0	41,9
1.1. 1990			100,0	22,6	17,3	8,1	6,4	45,6
1.1. 1991			100,0	21,3	16,1	8,4	6,0	48,1
1.1. 1992			100,0	20,5	15,3	8,7	5,8	49,7
1.1. 1993			100,0	19,8	14,8	9,7	5,5	50,3
1.1. 1994			100,0	19,0	13,9	12,8	5,0	49,3
1.1. 1995			100,0	18,9	13,4	14,1	4,7	48,9
1.1. 1996			100,0	18,6	13,0	14,8	4,5	49,0
1.1. 1997			100,0	18,8	12,7	14,9	4,3	49,4
1.1. 1998			100,0	19,6	12,4	14,6	4,0	49,5

¹ Eget, mors eller fars fødeland hvis det er utenlandsk, ellers Norge. ² Personer med to utenlandsfødte foreldre.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.6. **Flyttinger fra og til utlandet. 1951-1998**

Årsgjennomsnitt. År	Innflyttinger	Utflyttinger	Nettoinnflytting
1951-1955 ¹	6 312	8 306	-1 994
1956-1960 ¹	10 928	12 902	-1 974
1961-1965	12 148	12 559	-411
1966-1970	15 240	14 387	853
1971-1975	18 766	13 931	4 835
1976-1980	18 758	14 615	4 143
1981-1985	20 355	15 317	5 038
1986-1990	27 330	21 006	6 324
1991-1995	27 465	18 546	8 919
1958	10 161	11 266	-1 105
1959	10 586	11 807	-1 221
1960 ²	13 536	18 681	-5 145
1961	11 426	10 610	816
1962	12 778	12 534	244
1963	11 983	11 365	619
1964	12 406	14 264	-1 858
1965	12 148	14 021	-1 873
1966	12 446	13 391	-945
1967	15 379	13 022	2 357
1970 ²	17 383	18 352	-969
1971	19 297	12 682	6 615
1972	18 388	13 965	4 423
1973	17 383	13 939	3 444
1974	19 209	14 287	4 922
1975	19 551	14 782	4 769
1986	24 196	16 745	7 451
1987	31 149	17 380	13 769
1988	29 964	19 821	10 143
1989	25 847	27 300	-1 453
1990	25 494	23 784	1 710
1991	26 283	18 238	8 045
1992	26 743	16 801	9 942
1993	31 711	18 903	12 808
1994	26 911	19 475	7 436
1995	25 678	19 312	6 366
1996	26 407	20 590	5 817
1997	31 957	21 257	10 700
1998	36 704	22 881	13 823

¹ Tallene for 1951-1957 er ureviderte oppgaver fra folkeregistrene, og er derfor mindre pålitelige enn tall for senere år.

² Tallene for årene 1960 og 1970 omfatter en rekke flyttinger over kommunegrensene som fant sted i foregående tiårsperiode, men som ikke ble oppdaget og registrert før folkeregistrene ble kontrollert mot folketellingene i hhv. 1960 og 1970. Dessuten viste det seg at en del personer som stod registrert som bosatt i Norge ved folketellingene, hadde flyttet fra landet. Dette er forklaringen på en markert økning i tallet på flyttinger disse to årene. En noe tilsvarende, men mindre opphopning av innenlandske flyttinger synes å gjelde 1980. Det høyere tallet dette året skyldes trolig at flyttinger som fant sted tidligere år, ble meldt/registrert i 1980 selv om folketellingen ikke var kontrollkilde.

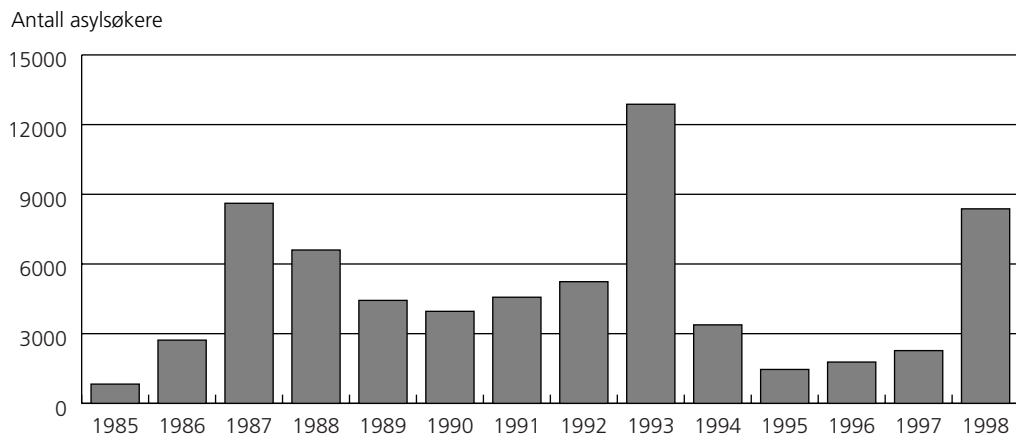
Tabell 2.7. **Overgang til norsk statsborgerskap. 1977-1998**

	I alt	Vestlige land				Ikke-vestlige land		
		Vestlige land i alt	Norden	Vest-Europa ellers	Nord-Amerika og Oseania	Ikke-vestlige land i alt	Øst-Europa	Statsløs og uoppgift
1977-1998 i alt	109 973	19 253	9 040	8 249	1 964	89 342	10 559	1 378
1977	2 213	1 436	814	491	131	693	168	84
1978	2 501	1 414	710	584	120	1 021	230	66
1979	2 242	1 318	592	599	127	850	136	74
1980	2 680	1 438	553	721	164	1 116	165	126
1981	2 441	1 291	541	574	176	1 069	138	81
1982	3 095	1 430	534	735	161	1 611	192	54
1983	1 754	667	374	234	59	1 072	128	15
1984	2 798	807	387	361	59	1 959	262	32
1985	2 851	948	470	397	81	1 882	213	21
1986	2 486	756	365	318	73	1 715	186	15
1987	2 370	590	308	229	53	1 761	165	19
1988	3 364	588	271	255	62	2 768	272	8
1989	4 622	733	366	302	65	3 875	600	14
1990	4 757	572	279	248	45	4 173	433	12
1991	5 055	538	251	227	60	4 506	441	11
1992	5 132	544	252	236	56	4 578	485	10
1993	5 538	678	337	266	75	4 839	610	21
1994	8 778	802	403	316	83	7 932	1 054	44
1995	11 778	608	283	265	60	11 097	1 343	73
1996	12 237	627	248	294	85	11 530	1 049	80
1997	12 037	763	351	322	90	10 887	1 178	387
1998	9 244	705	351	275	79	8 408	1 111	131

Tabell 2.8. **Ekteskap inngått i 1998, etter mannens og kvinnens statsborgerskap**

Menn	Kvinner								
	I alt	Norge	Resten av Europa	Afrika	Asia	Nord-Amerika	Sør-Amerika	Oseania	Ukjent
I alt	23 354	20 129	1 395	195	1 015	189	105	9	317
Norge	21 082	18 560	1 071	139	794	177	77	7	257
Resten av									
Europa	1 163	828	280	6	21	5	8	0	15
Afrika	194	132	7	41	0	0	0	0	14
Asia	403	181	11	6	178	0	0	0	27
Nord-Amerika	174	158	6	1	0	7	1	0	1
Sør-Amerika	61	40	2	0	0	0	17	0	2
Oseania	21	17	2	0	0	0	0	2	0
Ukjent	256	213	16	2	22	0	2	0	1

Figur 2.3. Antall asylsøkere til Norge. 1985-1998

Tabell 2.9. Antall personer som har fått vedtak om beskyttelse. 1988-1998

Innvilgelser	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
I alt	6 564	8 276	3 867	4 077	5 182	10 447	7 616	4 602	2 908	3 471	4 221
Asyl ¹	921	1 432	1 104	1 265	1 536	571	243	359	600	1 368	1 226
Opphold humanitære grunnlag	4 431	5 127	1 473	1 877	1 494	757	5 666	1 909	865	726	1 813
Kollektive vurderinger inkl. overførte flyktninger ²	1 172	8 167	1 137	1 973	782	495	267
Familiegjenforening	1 212	1 717	1 290	935	980	952	570	361	661	882	915

¹ Inkluderer alle som har fått politisk asyl, også overføringsflyktninger. ² Gjelder bosniere.

Kilde: Utlendingsdirektoratet.

Tabell 2.10. **Ulike avgrensninger av flyktninger¹, etter landbakgrunn. 1. januar 1998**

Landbakgrunn	Flyktninger		
	I alt	Hovedperson – flyktninger	Familie- tilknyttet til flyktning ²
I alt	64 913	47 774	17 139
Norden	8	2	6
Vest-Europa unntatt Tyrkia	109	84	25
Øst-Europa	19 811	15 200	4 611
Nord-Amerika og Oseania	23	21	2
Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia	44 962	32 467	12 495
Utvalgte land			
Bosnia-Hercegovina	11 083	8 059	3 024
Vietnam	11 015	7 373	3 642
Iran	7 427	6 415	1 012
Jugoslavia	5 955	4 778	1 177
Sri Lanka	4 961	3 207	1 754
Chile	4 801	3 585	1 216
Somalia	4 262	2 770	1 492
Irak	3 541	3 047	494
Tyrkia	1 611	661	950
Etiopia	1 413	1 132	281
Polen	987	830	157
Pakistan	831	555	276
Libanon	775	627	148
Ungarn	754	728	26
Afghanistan	395	281	114
Syria	377	222	155
Ghana	312	163	149
India	287	183	104
Eritrea	285	209	76
Kambodsja	196	182	14
Romania	180	121	59
Tsjekkia	175	168	7
Uganda	156	126	30
Kenya	155	100	55
Sudan	149	123	26
Algerie	149	104	45
Kroatia	142	101	41
Tsjekkoslovakia	142	132	10
Kina	134	94	40
Peru	130	102	28
Marokko	129	84	45
Makedonia	114	86	28
Colombia	103	80	23
Zaire	99	85	14
Bangladesh	91	52	39
Kuwait	75	57	18
Sovjetunionen	71	51	20
Tunisia	68	50	18
Russland	68	45	23
El Salvador	64	40	24
Israel	63	43	20
Thailand	61	38	23

¹ Betegnelsen "flyktning" brukes her om personer bosatt i Norge som en gang har kommet til Norge av fluktgrunner (familie medregnet), uten hensyn til om personen har fått flyktningstatus (etter Genevèkonvensjonen). Barn av flyktninger født i Norge er ikke medregnet. ² Oppholds- eller arbeidstillatelse som innvilges til nære familiemedlemmer av utenlandske statsborgere med lovlig opphold i Norge. Det gjelder også familiemedlemmer til norsk statsborger. Gjelder i hovedsak ektefelle og barn under 18 år.

3. Utdanning

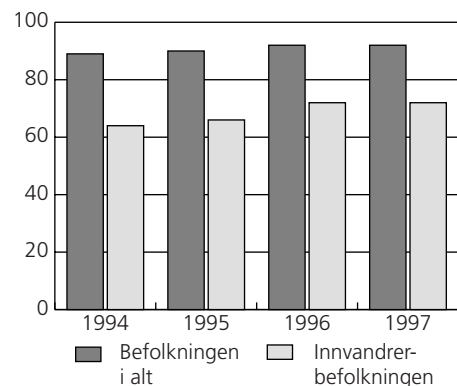
- Antall minoritetsspråklige elever i grunnskolen er mer enn fordoblet i løpet av de siste ti årene. I 1998 talte denne gruppen 35 945 personer. De minoritetsspråklige elevene fordeler seg på 75 prosent av alle landets grunnskoler.
- Den største gruppen av minoritetsspråklige oppgir urdu som morsmål (tabell 3.1). Deretter følger engelsk og vietnamsisk.
- Innvandrerbefolkningens deltakelse i videregående utdanning har blitt styrket de siste årene. Økningen er størst blant førstegenerasjonsinnvandrere (tabell 3.2). Fortsatt er imidlertid innvandrerbefolkningens deltakelse i videregående utdanning lavere enn for nordmenn.
- Andregenerasjonsinnvandrere er oftere i videregående utdanning enn førstegenerasjonsinnvandrere. I 1997 deltok 84 prosent av andregenerasjonsinnvandrerne i videregående utdanning, mot 68 prosent av førstegenerasjonsinnvandrerne.
- Også universitets- og høyskoleutdanning er mer utbredt blant andregenera-

sjonsinnvandrere enn blant førstegenerasjonsinnvandrere.

- Det har vært en svak nedgang i studentandelen blant andregenerasjonsinnvandrere fra 1994 til 1997 (tabell 3.3). Denne nedgangen kan ha sammenheng med at det er blitt lettere for nye grupper å etablere seg på arbeidsmarkedet.

Begrepet "språklig minoritet" benyttes her om alle elever i grunnskolen som ikke har norsk som morsmål (førstespråk), og som først ved kontakt med samfunnet ellers, eventuelt gjennom opplæringen i skolen, lærer seg norsk (St.meld. nr. 25).

Figur 3.1. Elever i videregående skole i prosent av registrerte årskull 16-18 år. Innvandrere og befolkningen i alt. 1994-1997

Stor økning i antall minoritets-språklige elever i grunnskolen

Det var i alt 35 945 minoritetsspråklige elever i grunnskolen høsten 1998. Disse utgjorde i overkant av 6 prosent av grunnskoleelevene totalt. Ti år tidligere var det 14 273 minoritetsspråklige elever, tilsvarende 3 prosent av den totale elevmassen. Fra 1997 til 1998 økte antall elever med annet morsmål enn norsk med hele 9 prosent.

Den største andelen minoritetsspråklige elever finner vi i Oslo. Her utgjorde denne elevgruppen 28 prosent av det totale antall elever i 1998. Andelen minoritetsspråklige varierer imidlertid mye fra skole til skole i hovedstaden, alt fra 92 prosent ved Hersleb ungdomsskole til 1 prosent ved Bjørnsletta ungdomsskole (Oslo kommune 1998), Nord-Trøndelag er fylket med lavest andel minoritetsspråklige elever (1 prosent).

I alt hadde 2 444 av 3 277 grunnskoler i Norge minoritetsspråklige elever i 1998. Dette er en fordobling siden 1988 (Statistisk sentralbyrå 1999a).

Mest vanlig med urdu som morsmål

4 724 grunnskoleelever oppga i 1998 å ha urdu som morsmål. Dette utgjorde rundt 13 prosent av alle minoritetsspråklige elever. Om lag 8 prosent av de minoritetsspråklige hadde engelsk som morsmål, og 7 prosent vietnamesisk.

Grunnskoleopplæring for voksne minoritetsspråklige

Det gis eksamensrettet grunnskoleopplæring til personer over 21 år fra språklige minoriteter. I skoleåret 1997/98 var det registrert 640 elever i slik opplæring. Tilsvarende tall for skoleåret 1998/99 var 1 178 elever.

En kartlegging av førstegenerasjonsinnvandrernes utdanningsnivå er krevende, da deler av, eller hele utdanningen kan være gjennomført i utlandet. I 1991 foretok Statistisk sentralbyrå (SSB), på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet (KRD), en skjema-basert undersøkelse om utdanning blant alle som hadde innvandret til Norge etter 1980. Fordi vi ennå ikke har tilfredsstillende opplysninger om de som har innvandret etter 1990, blir det vanskelig å sammenlikne innvandrernes utdanningsnivå med utdanningsnivået blant nordmenn. En ny skjema-basert undersøkelse av innvandrernes utdanning tatt i utlandet pågår i SSB høsten 1999, med støtte fra KRD.

Stadig flere innvandrere i videregående utdanning

I 1997 tilhørte 6 122 av elevene i videregående skole innvandrerbefolkningen. Dette utgjorde 4 prosent av den samlede elevmassen.

Fra 1994 til 1997 økte andelen 16-18-åringer som deltar i videregående utdanning både for hele befolkningen og for første- og andregenerasjonsinnvandrere. Den største økningen fant sted blant førstegenerasjonsinnvandrere, hvor elevandelen gikk opp fra 60 prosent i 1994 til 68 prosent i 1997.

Andregenerasjonsinnvandrere deltar mindre i videregående utdanning enn befolkningen som helhet, men de har større deltakelse enn førstegenerasjonsinnvandrere. I 1997 deltok 84 prosent av andregenerasjonsinnvandrerne i alderen 16-18 år i videregående utdanning. Tilsvarende andel for befolkningen totalt var 92 prosent, for førstegenerasjonsinnvandrerne 68 prosent.

Andregenerasjonsinnvandrernes deltakelse i videregående utdanning fra 1994 til 1997 var nokså lik for kvinner og menn,

og utviklingen har gått i utjevne retning i de siste årene. Blant førstegenerasjonsinnvandrere var en lavere andel kvinner enn menn registrert i videregående utdanning i perioden 1994 til 1997. Forskjellen mellom kvinners og menns utdanningsdeltakelse ligger i denne gruppen på rundt 5 prosentpoeng.

En undersøkelse av gjennomstrømning i videregående skole har vist at minoritetspråklige ungdommer ofte bruker lenger tid gjennom utdanningssystemet enn norske (Lødding 1998). Dette kan skyldes at minoritetspråklige ofte tilbringer et år i innføringskurs, eller starter i grunnkurs over to år. Tendensen til avbrudd viser seg også å være sterkere blant minoritetspråklige elever enn elever med norsk som morsmål.

Få førstegenerasjonsinnvandrere i høyere utdanning

Deltakelse i norsk universitets- og høyskoleutdanning for aldersgruppen 19-24 år er langt mer utbredt i hele befolkningen enn blant førstegenerasjonsinnvandrere. I 1997 tok 27 prosent av alle 19-24-åringene i befolkningen høyere utdanning, mot 11 prosent av førstegenerasjonsinnvandrere. 22 prosent av andregenerasjonsinnvandrere i samme aldersgruppe deltok i høyere utdanning. Botid vil være viktig for grad av utdanningsdeltakelse, så det er en svakhet ved statistikken at det ikke er korrigert for dette.

Mens studentandelen har gått opp for nordmenn og førstegenerasjonsinnvandrere i perioden 1994-1997, har det påfallende skjedd at andelen andregenerasjonsinnvandrere i høyere utdanning har gått ned med 5 prosentpoeng i samme tidsrom. Dette kan ha sammenheng med at det i de senere år har blitt lettere å etablere seg på arbeidsmarkedet, også

for grupper som tradisjonelt har hatt problemer med å få jobb. Andelen andregenerasjonsinnvandrere i universitets- og høyskoleutdanning var høyest i 1994, og på denne tiden var også andelen registrerte arbeidsledige størst blant innvandrere. De to siste årene har nedgangen i studentdeltakelse vært særlig fremtredende blant mannlige andregenerasjonsinnvandrere i aldersgruppen 19-24 år.

Andel 19-24-åringene i universitets- og høyskoleutdanning er høyere for kvinner enn den er for menn både blant andregenerasjonsinnvandrere og i befolkningen som helhet. Blant førstegenerasjonsinnvandrere er det motsatt, men forskjellen er liten.

I aldersgruppen 24-29 år er det ganske liten forskjell mellom nordmenn og førstegenerasjonsinnvandrere i deltakelse i universitets- og høyskoleutdanning. Studentandelen i befolkningen totalt lå rundt 12-13 prosent i perioden 1994 til 1997, mens tilsvarende andel blant førstegenerasjonsinnvandrere varierte mellom 8 og 9 prosent. I løpet av fireårsperioden har det vært en nedgang i studentandelen blant første- og andregenerasjonsinnvandrere, mens andelen har steget svakt for befolkningen som helhet.

Mannlige andregenerasjonsinnvandrere har høyest andel studenter i alderen 25-29 år. Nærmere en av seks i nevnte gruppe tok universitets- og høyskoleutdanning i 1997. Til sammenlikning var bare en av ti kvinnelige andregenerasjonsinnvandrere studenter. Det er imidlertid heftet noe usikkerhet ved disse tallene. Antallet andregenerasjonsinnvandrere i alderen 25-29 år som deltar i høyere utdanning er ennå lavt, i alt var det registrert bare 77 personer i 1997. Dette gjør det vanskelig å trekke noen klare konklusjoner.

Om statistikken

Grunnskolestatistikken omfatter barn og unge som får opplæring etter grunnskoleloven. Statistikken bygger på opplysninger fra Grunnskolens informasjonssystem (GSI). Samisk språk inngår ikke i statistikken. Det er rimelig å anta at svensk og dansk morsmål underrapporteres ved skolene.

Statistikken over videregående utdanning omfatter elever og lærlinger under lov om videregående opplæring og lov om fagopplæring i arbeidslivet. Hovedgrunnlaget for statistikken er basert på faste rapporteringer fra fylkeskommunene til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF).

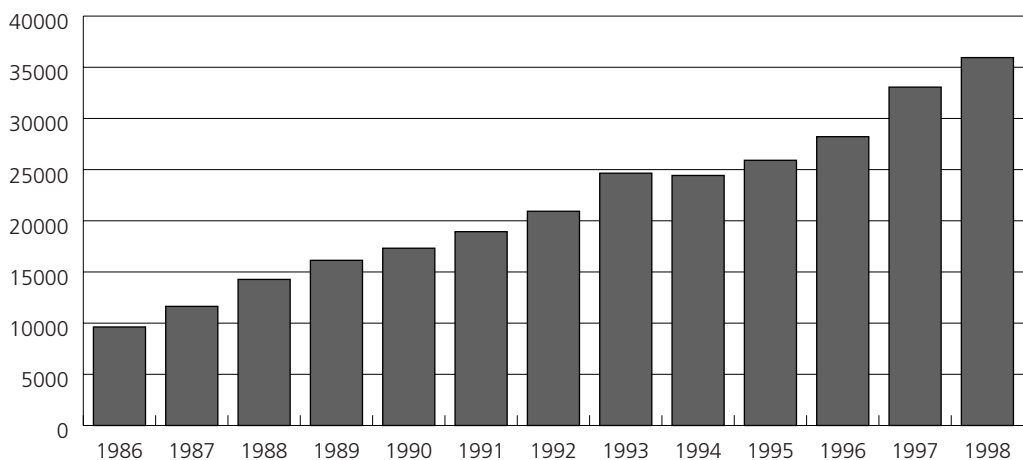
Høyere utdanning omfatter universitets- og høyskoleutdanning. Statistikken inkluderer kun institusjoner organisert under KUF og private høyskoler som mottar støtte over KUFs budsjett.

Tabell 3.1. **Antall minoritetsspråklige elever, etter kjønn og utvalgte morsmål. 1998**

	I alt	Gutter	Jenter
Alle morsmål	35 945	18 641	17 304
Urdu	4 724	2 443	2 281
Engelsk	2 946	1 535	1 411
Vietnamesisk	2 763	1 437	1 326
Spansk	2 155	1 113	1 042
Arabisk	1 961	1 016	945
Bosnisk/kroatisk	1 932	972	960
Albansk	1 839	954	885
Tyrkisk	1 749	917	832
Somalisk	1 457	809	648
Tamil	1 053	536	517
Persisk	1 001	539	462
Polsk	859	442	417
Kurdisk	846	483	363
Tysk	744	390	354
Filippinsk	721	372	349
Islandsk	689	335	354
Punjabi	683	339	344
Finsk	528	284	244

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.2. **Antall minoritetsspråklige elever i grunnskolen. 1986-1998. Absolutte tall**

Tabell 3.2. **Elever i videregående skole i prosent av registrerte årskull 16-18 år, etter kjønn og innvandrerkategori. 1994-1997**

	Befolkningen totalt			Førstegenerasjonsinnvandrere			Andregenerasjonsinnvandrere		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1994	89,0	89,1	88,9	59,6	62,2	56,9	79,3	81,2	77,2
1995	90,3	90,0	90,6	61,5	64,8	58,1	82,9	83,7	82,1
1996	92,0	91,5	92,5	69,1	71,2	67,0	81,8	81,7	82,0
1997	92,0	91,5	92,5	67,5	69,9	65,1	83,8	84,0	83,5

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.3. **Studenter i høyere utdanning i prosent av registrerte årskull 19-24 år, etter kjønn og innvandrerkategori. 1994-1997**

	Befolkningen totalt			Førstegenerasjonsinnvandrere			Andregenerasjonsinnvandrere		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1994	23,5	20,7	26,4	10,2	10,8	9,6	26,6	26,2	27,1
1995	25,1	21,7	28,5	10,5	11,2	9,9	25,4	26,1	24,6
1996	26,7	22,7	30,7	11,4	12,5	10,6	23,8	22,5	25,1
1997	26,9	22,6	31,3	11,3	12,0	10,9	22,3	20,6	24,1

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.4. **Studenter i høyere utdanning i prosent av registrerte årskull 25-29 år, etter kjønn og innvandrerkategori. 1994-1997**

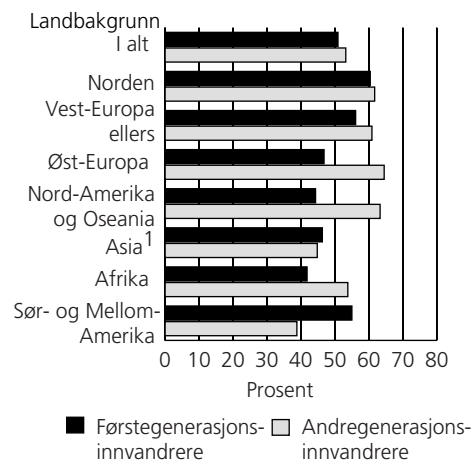
	Befolkningen totalt			Førstegenerasjonsinnvandrere			Andregenerasjonsinnvandrere		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1994	11,5	11,7	11,3	9,4	10,8	8,0	14,3	15,9	12,6
1995	12,0	11,9	12,1	8,3	9,3	7,3	15,9	16,5	15,3
1996	12,4	12,0	12,7	8,3	9,2	7,4	14,6	14,3	14,9
1997	12,6	12,1	13,2	7,8	8,6	7,1	13,8	17,1	10,2

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

4. Arbeid

- Sysselsettingen blant førstegenerasjonsinnvandrere har økt i løpet av de siste årene. Andelen registrerte arbeidstakere var lavest i denne gruppen i 1992, med 41 prosent. I 1998 var den steget til 60 prosent (tabell 4.1).
- Størst økning i arbeidstakerprosent finner vi blant innvandrere fra Øst-Europa.
- Relativt sett er flere andregenerasjonsinnvandrere i arbeid enn førstegenerasjonsinnvandrere. Særlig er arbeidstakerprosenten høy blant andregenerasjonsinnvandrere fra Øst-Europa, hvor 65 prosent er i arbeid (figur 4.1).
- Arbeidsledigheten blant førstegenerasjonsinnvandrere var tre ganger høyere enn for befolkningen som helhet i 1998 (tabell 4.3).
- Høyest arbeidsledighet finner vi blant førstegenerasjonsinnvandrere med bakgrunn fra Afrika. Blant disse var arbeidsledigheten seks ganger så høy som for befolkningen totalt i 1998. Likevel har arbeidsledigheten blant afrikanere gått ned med hele 10 prosentpoeng fra 1994 til 1998.
- Det var en nedgang i antall førstegenerasjonsinnvandrere på arbeidsmarkeds-tiltak fra 1997 til 1998. Av alle tiltaksdeltakerne i 1998 var 30 prosent førstegenerasjonsinnvandrere (tabell 4.4).
- Flyktninger har løsere tilknytning til arbeidsmarkedet enn andre innvandrere. Arbeidsledigheten blant flyktningene er om lag dobbelt så høy som blant innvandrere.

Figur 4.1. **Arbeidstakere i alderen 16-74 år, etter innvandringskategori og landbakgrunn. I prosent av personer i alt. 4. kvartal 1998**

Med innvandrere menes her førstegenerasjonsinnvandrere i alderen 16-74 år, når ikke annet er nevnt. Flertallet av andregenerasjonsinnvandrerne er så vidt unge at de i liten grad vil gjøre seg gjeldende på arbeidsmarkedet. Med arbeidstakerprosent menes andelen arbeidstakere i en gruppe sett i forhold til det totale antall personer i gruppen.

Innvandrere er svakere tilknyttet arbeidslivet enn nordmenn

Arbeidstakerprosenten er lavere blant førstegenerasjonsinnvandrerne enn for befolkningen totalt. Dette til tross for at aldersfordelingen i innvandrerbefolkningen er av en slik art at man kunne forvente at de hadde høyere yrkesdeltakelse. Innvandrerne er i større grad konsentrert i aldersgruppen 25-54 år og har en større andel menn enn befolkningen totalt. En fordeling etter kjønn og alder vil dermed forsterke bildet av at innvandrere har lavere arbeidstakerprosent enn nordmenn (Statistisk sentralbyrå 1999d).

Hovedskillet når det gjelder yrkestilknytning i innvandrerbefolkningen, går mellom personer med vestlig og ikke-vestlig bakgrunn. Innvandrere med bakgrunn fra Norden hadde den høyeste arbeidstakerprosenten i 1998 med 60 prosent, etterfulgt av innvandrere fra andre vesteuropeiske land. Til sammenlikning hadde ikke-vestlige innvandrere en arbeidstakerprosent som varierte mellom 42 og 49 prosent (tabell 4.1), dersom vi holder Sør- og Mellom-Amerika utenom. Personer med bakgrunn fra Nord-Amerika og Oseania har en forholdsvis lav arbeidstakerprosent, men de har også en lav arbeidsledighet.

Likevel har sysselsettingen blant innvandrere gått opp

Fra 1997 til 1998 økte andelen innvandrere med arbeidstakerforhold fra 48 til 51

prosent. Tilsvarende andel for befolkningen totalt var 61 prosent, noe som representerer en økning på 1 prosentpoeng sammenliknet med året før. Økningen i arbeidstakerprosenten blant innvandrere var størst for ungdom i alderen 16-24 år, og tilsvarte rundt 5 prosentpoeng fra 1997 til 1998. Dette var en betydelig større økning enn for samme aldersgruppe i befolkningen totalt.

Arbeidstakerprosenten blant innvandrere var lavest i 1992, med 41 prosent. Etter dette har den steget hvert år, inntil den nådde det hittil høyeste nivå i 1998.

Økningen i arbeidstakerprosenten gjelder samtlige innvandrergrupper. Størst økning finner vi blant innvandrerne fra Øst-Europa, med 6 prosentpoeng fra 1997 til 1998. Arbeidstakerprosenten er likevel fortsatt lav for denne gruppen; bare 47 prosent var registrert som arbeidstakere i 4. kvartal 1998.

Lavest arbeidstakerprosent hadde innvandrerne fra Afrika, med 42 prosent. Blant innvandrere med bakgrunn fra Somalia, var arbeidstakerprosenten på knappe 25 prosent. Den lave andelen skyldes i stor grad det betydelige antall flyktninger som har kommet fra Somalia i de siste årene.

Botid påvirker tilknytning til arbeidslivet

Ulik tilknytning til arbeidsmarkedet kan skyldes flere forhold. Undersøkelser viser at bl.a. konjunktursituasjonen, samt botid i Norge, influerer på innvandrernes deltakelse i arbeidslivet. I 1998 var arbeidstakerprosenten blant innvandrere med mindre enn fire års botid på 42 prosent, mens den var på 51 prosent for de med mellom fire og seks års botid. Andel arbeidstakere var 55 prosent for innvandrere med mer enn seks års botid i landet.

Innvandermenn er sterkere tilknyttet arbeidslivet enn innvandrerkvinner

Arbeidstakerprosenten økte omtrent like mye siste år for mannlige og kvinnelige innvandrere, men den var likevel rundt 10 prosentpoeng lavere for kvinner enn for menn i 4. kvartal 1998. Til sammenlikning hadde kvinner i befolkningen som helhet 5 prosentpoeng lavere arbeidstakerprosent enn menn samme år.

Arbeidstakerprosenten høyest for andregenerasjonsinnvandrere fra Øst-Europa

Generelt har andregenerasjonsinnvandrerne høyere arbeidsdeltakelse enn første generasjon. Det eneste unntaket finner vi blant innvandrerne med bakgrunn fra Sør- og Mellom-Amerika. Blant disse er andelen arbeidstakere større for førstegenerasjonsinnvandrere enn for andregenerasjonsinnvandrere. Høyest arbeidstakerprosent har andregenerasjonsinnvandrere med bakgrunn fra Øst-Europa. Blant disse var hele 65 prosent i arbeid i 1998. Dette er en høyere arbeidstakerprosent enn vi finner hos de med nordisk bakgrunn.

Tallene for andregenerasjonsinnvandrerne må behandles med en viss varsomhet. Gruppen er forholdsvis liten, med få personer i yrkesaktiv alder. Forskjeller i alderssammensetning mellom ulike innvandrergrupper kan forekomme. Tallene kan dessuten avspeile forskjeller i valg mellom arbeid og studier.

Innvandrere fra ikke-vestlige land konsentrert i arbeidsintensive næringer

Innvandrerne er mer konsentrert innenfor bestemte næringer enn nordmenn. Arbeidstakerne fra ikke-vestlige land¹ er overrepresentert i arbeidsintensive nærin-

ger som vanligvis sysselsetter mange ufaglærte. 10 prosent av innvandrerne i arbeid var i 1998 sysselsatt innenfor hotell- og restaurantvirksomhet (tabell 4.2). Tilsvarende tall for alle arbeidstakere var 3 prosent. 11 prosent av de afrikanske arbeidstakerne var ansatt innen rengjøringsvirksomhet, mens andelen blant arbeidstakere i alt var 1 prosent. Innvandrere fra vestlige land er på sin side overrepresentert innen oljesektoren og forretningsmessig tjenesteyting, næringer som i stor grad krever spesialisert arbeidskraft.

Arbeidsledigheten blant innvandrerne har gått ned

Arbeidsledigheten blant innvandrere var høyest i 1994 med 12 prosent registrerte ledige, mot 4 prosent for befolkningen totalt. For ikke-vestlige innvandrere var tilsvarende andel på 18 prosent. Hele 22 prosent av arbeidsstyrken med bakgrunn fra Afrika var registrerte arbeidsledige i 1994.

Ledighetsprosenten blant innvandrerne gikk ned til 6 prosent i 1998 (48 933 arbeidsledige). Til tross for denne betydelige nedgangen, var ledigheten likevel tre ganger så høy som for befolkningen totalt. For afrikanske innvandrere var hele 12 prosent ledige i 1998.

Færre innvandrere på tiltak

Antall personer som deltok i ordinære arbeidsmarkedstiltak gikk markant ned fra 1997 til 1998. Ved utgangen av november 1997 var det registrert om lag 6 700 innvandrere på arbeidsmarkedstiltak. Samme tid året etter var antallet redusert med 2 300 personer. I november 1998 deltok 0,5 prosent av befolkningen på ordinære arbeidsmarkedstiltak, mens tilsvarende tall for innvandrerne var 2,3 prosent. Av alle på arbeidsmarkedstiltak

¹ Ikke-vestlige land er en samlebetegnelse for landene i Øst-Europa, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia.

Om statistikken

Arbeidstakerstatistikken bygger på tall fra arbeidstakerregisteret, som Rikstrygdeverket og trygdekontorene er ansvarlige for. Arbeidsgiver er pålagt å sende melding når et arbeidsforhold starter eller opphører. Arbeidstakerstatistikken omfatter ikke selvstendig næringsdrivende, familiarbeidere eller vernepliktige.

Arbeidsledighets- og tiltaksstatistikken bygger på data fra Arbeidsdirektoratet over helt arbeidsledige registrert ved arbeidskontorene og personer på arbeidsmarkedstiltak. Arbeidstakerstatistikken lages ved utgangen av november måned (4. kvartal), mens ledighets- og tiltaksstatistikken for innvandrere lages hvert kvartal.

var 30 prosent innvandrere. De fleste hadde bakgrunn fra ikke-vestlige land. Det var registrert flere kvinner på arbeidsmarkedstiltak enn menn.

Flyktninger svakere tilknyttet arbeidslivet enn andre innvandrere

Det er grunn til å anta at flyktningene vil komme dårligere ut i arbeidsmarkedsstatistikken enn andre grupper, blant annet som følge av bakgrunnen for innvandringen. Det er også viktig å være klar over at mange flyktninggrupper har relativt kort botid i landet, noe vi tidligere har sett influerer på arbeidsdeltakelse.

Av flyktningene i alderen 16-74 år var 44 prosent registrert som arbeidstakere 4. kvartal 1998.² Dette er en økning på 12 prosentpoeng fra 1996 (figur 4.2). Arbeidstakerprosenten er likevel 7 prosentpoeng lavere enn for innvandrere i alt, og 17 prosentpoeng lavere enn i befolkningen som helhet. Den største

økningen i yrkesdeltakelsen fra 1996-1998 fant sted blant de som kom fra Bosnia-Hercegovina, etterfulgt av flyktninger med bakgrunn fra Jugoslavia og Vietnam.

Botid og bosettingstidspunkt i Norge er viktig for sysselsettingsnivået blant flyktninger. Dersom vi følger ulike flyktningkull, finner vi at arbeidstakerprosenten er lav i de første årene flyktningene er bosatte i Norge (figur 4.5). Flyktningkullet som kom i 1987-1988 hadde i 1998 en arbeidstakerprosent på 55, mens tilsvarende tall for kull 1997-1998 var 10 prosent. De nyankomne flyktningene er i en første tilpasningsfase til det norske samfunn og arbeidsmarked. I denne fasen er også mange beskjeftiget med norskopplæring, og flere vil etter hvert delta på ulike arbeidsmarkedstiltak for å bli bedre kvalifisert for arbeidsmarkedet (Mathisen 1998).

Når man vurderer utviklingen i arbeidstakerprosenten for flyktninger er det viktig å ta hensyn til variasjoner i innvandringen fra år til år. I år med særlig stor innvandring fra et land, vil arbeidstakerprosenten for dette landet falle.

Høy arbeidsledighet blant flyktninger

Ved utgangen av november 1998 var den registrerte arbeidsledigheten blant flyktninger på rundt 8 prosent (figur 4.3). Dette er en nedgang i arbeidsledigheten for denne gruppen i forhold til tidligere, men ledigheten er likevel betydelig høyere blant flyktninger enn for befolkningen totalt (2 prosent³).

² Barn født i Norge av flyktninger inngår ikke i denne statistikken.

³ Arbeidsledigheten er her utregnet i prosent av personer i alt. I andre tabeller over innvandrere, er arbeidsledigheten regnet i prosent av arbeidsstyrken, noe som er det vanligste målet også for befolkningen totalt. Denne utregningsmodellen gir noe høyere arbeidsledighetstall enn om man benytter kategorien personer i alt som prosentueringsgrunnlag. Sistnevnte kategori gir et mer stabilt mål for grupper som ikke er så etablerte på arbeidsmarkedet.

Arbeidsledigheten blant flyktninger er vesentlig høyere enn blant andre innvandrere. Høyest er arbeidsledigheten blant flyktninger fra Somalia og Etiopia, med opp imot 10 prosent registrerte ledige. Lavest andel arbeidsledige er det blant flyktninger fra Chile, med omtrent 5 prosent. Her kan sannsynligvis forskjeller i botid forklare noe av årsaken til flyktninggruppens ulike grad av tilknytning til arbeidsmarkedet.

Færre flyktninger på tiltak

De siste årene har det vært en nedtrapping i plasser på arbeidsmarkedstiltak. Samtlige flyktninggrupper hadde en nedgang i antall tiltaksdeltakere fra 1997 til 1998 (figur 4.4). Størst nedgang var det blant flyktningene fra Jugoslavia og Bosnia-Hercegovina, med en nedgang på rundt 7 prosentpoeng sammenliknet med året før. 7 prosent av flyktningene fra Bosnia-Hercegovina deltok i ordinære arbeidsmarkedstiltak 4. kvartal 1998. Dette er den høyeste tiltaksandelen blant flyktninggruppene. Den laveste tiltaksandelen hadde flyktninger med bakgrunn fra Chile, med rundt 3 prosent. Dette er bare litt høyere enn nivået for innvandrere som helhet.

Tabell 4.1. **Arbeidstakere i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn og kjønn. I prosent av personer i alt. 4. kvartal 1988-1998**

Landbakgrunn Kjønn	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Arbeidstakere											
i alt	56,5	55,0	54,5	54,6	54,5	55,0	55,8	56,9	58,3	59,6	60,8
Av dette											
Førstegenerasjons- innvandrere i alt	47,9	44,6	43,4	42,4	41,3	41,5	42,1	43,2	45,5	48,1	50,9
Norden	55,6	54,8	55,1	54,5	54,4	55,5	56,9	57,1	57,7	59,2	60,4
Vest-Europa ellers	49,2	47,9	48,2	49,1	48,6	50,5	51,6	51,9	53,4	54,9	56,1
Øst-Europa	50,3	44,2	41,6	39,7	36,1	29,4	27,5	30,7	35,0	40,5	46,8
Nord-Amerika og Oseania	36,7	35,4	35,6	36,0	36,0	37,9	38,7	38,6	39,7	42,2	44,3
Asia ¹	43,4	38,7	36,6	35,3	34,2	35,1	36,3	37,9	41,1	43,5	46,3
Afrika	43,4	36,1	33,7	30,9	29,3	30,7	32,7	34,7	37,1	39,7	41,8
Sør- og Mellom-Amerika	39,0	36,9	38,0	39,8	40,1	41,7	43,1	44,2	47,7	49,8	55,0
Menn											
i alt	59,6	57,6	56,8	57,0	56,6	56,9	58,1	59,3	60,6	62,2	63,4
Av dette											
Førstegenerasjons- innvandrere i alt	50,9	46,8	45,8	44,8	43,8	44,5	45,9	47,5	50,3	53,2	56,0
Norden	55,7	54,0	54,4	53,5	53,6	54,8	56,7	56,8	57,5	59,1	60,5
Vest-Europa ellers	55,2	53,1	53,9	55,2	54,8	57,5	59,3	58,9	60,0	61,7	62,3
Øst-Europa	52,5	45,5	42,7	41,4	37,2	30,4	29,0	33,7	39,0	45,4	51,9
Nord-Amerika og Oseania	43,5	41,4	41,4	41,2	41,3	44,8	45,9	44,6	45,6	48,4	51,0
Asia ¹	48,2	43,2	41,5	40,1	39,2	40,6	42,7	45,1	48,8	51,3	54,0
Afrika	44,0	36,9	34,6	31,9	30,5	32,6	35,8	38,7	41,6	44,7	47,6
Sør- og Mellom-Amerika	44,0	41,1	43,1	46,1	46,2	48,5	50,5	51,6	55,8	57,9	63,1
Kvinner											
i alt	53,5	52,4	52,2	52,3	52,3	53,0	53,5	54,6	56,0	57,0	58,3
Av dette											
Førstegenerasjons- innvandrere i alt	44,4	42,0	40,7	39,7	38,6	38,2	38,0	38,7	40,7	43,1	45,8
Norden	55,5	55,3	55,7	55,2	55,1	56,0	57,0	57,4	58,0	59,4	60,3
Vest-Europa ellers	42,5	42,2	42,1	42,5	42,0	42,8	43,1	44,1	45,9	47,2	48,5
Øst-Europa	47,8	42,7	40,2	37,8	34,9	28,3	26,0	28,0	31,5	36,4	42,6
Nord-Amerika og Oseania	31,2	30,6	31,1	31,9	31,8	32,4	33,0	33,7	34,9	37,0	38,7
Asia ¹	36,3	32,3	29,9	28,9	27,6	28,3	28,7	29,8	32,7	35,3	38,4
Afrika	42,0	34,1	31,7	28,6	26,7	26,7	26,6	27,3	29,3	31,4	32,6
Sør- og Mellom-Amerika	33,0	32,0	32,4	33,0	33,8	34,5	35,5	36,7	39,7	42,0	47,4

¹ Tyrkia medregnet.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.2. **Arbeidstakere i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn og utvalgte næringer.**
4. kvartal 1998. Prosent

Nr.	Næring	Arbeids- takere i alt	I alt	Norden	Vest- Europa ellers	Øst- Europa og Oseania	Nord- Amerika	Asia ¹	Afrika	Sør- og Mellom- Amerika
0-9	I alt, medregnet uoppgitt	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Av dette										
01-05	Jordbruk, skogbruk og fiske	2	1	1	1	1	1	1	-	-
11	Utvinning av råolje og naturgass	1	2	1	5	-	7	-	1	1
10,12-37	Industri og bergverksdrift	15	16	13	14	20	10	19	13	19
40-41	Kraft- og vannforsyning	1	-	-	-	-	-	-	-	-
45	Bygge- og anleggsvirksomhet	6	4	6	3	5	2	2	2	3
50-55	Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	19	21	19	17	20	12	27	20	18
55	Hotell- og restaurantvirksomhet	3	10	6	6	8	4	16	13	11
60-64	Transport og kommunikasjon	8	6	5	5	5	5	8	8	4
65-67	Finansiell tjenesteyting, forsikring	2	1	1	1	1	2	1	-	-
70-74	Forretningsmessig tjenesteyting, eiendomsdrift	9	13	10	15	12	18	12	18	16
74	Annen forretningsmessig tjenesteyting	6	10	7	10	10	12	10	16	14
Av dette										
74.7	Rengjøringsvirksomhet	1	4	1	1	5	1	7	11	10
75-99	Andre tjenester	36	36	42	38	36	41	30	36	37
75	Off.adm. og forsvar, sosialforsikring	8	6	6	5	6	5	6	9	6
80	Undervisning	8	8	8	13	9	18	5	6	7
85	Helse- og sosialtjenester	16	19	25	16	16	13	16	18	20
99	Interesseorganisasjoner...	1	1	1	2	1	2	-	1	1

¹ Tyrkia medregnet.

Tabell 4.3. **Registrerte helt arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken i alderen 16-74 år, etter landbakgrunn, og absolutte/prosent tall for registrerte arbeidsledige i hele befolkningen. Utgangen av november 1988-1998**

	Arbeidsledige i alt	Arbeidsledige i alt	Registrerte helt arbeidsledige som er førstegenerasjonsinnvandrere							
			Innvandrere i alt	Norden	Vest-Europa ellers	Øst-Europa	Nord-Amerika og Oseania	Asia ¹	Afrika	Sør- og Mellom-Amerika
						Prosent				
1988	62 146	2,9	4,5	2,8	2,6	4,0	2,2	7,6	8,5	6,9
1989	79 913	3,7	7,1	3,9	3,6	7,2	3,4	11,6	13,9	12,2
1990	80 177	3,7	8,1	4,1	4,0	8,8	4,0	12,8	16,3	13,1
1991	98 569	4,6	10,3	5,4	4,7	11,3	4,5	16,3	19,4	15,3
1992	104 946	4,9	10,8	5,8	5,1	11,5	5,1	16,7	20,5	16,1
1993	104 642	4,9	11,3	5,4	5,2	13,4	4,9	17,7	21,1	15,8
1994	93 676	4,4	11,5	4,9	5,1	13,6	4,9	18,2	22,2	14,5
1995	86 554	4,0	11,4	4,6	4,7	16,2	4,8	17,2	21,0	14,0
1996	77 080	3,5	10,5	4,0	4,3	17,2	4,4	14,7	19,4	11,3
1997	56 754	2,5	7,9	2,9	3,0	12,6	3,1	11,3	15,1	9,1
1998	48 933	2,1	6,0	2,4	2,3	9,1	2,8	8,5	12,2	6,1

¹ Tyrkia medregnet.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

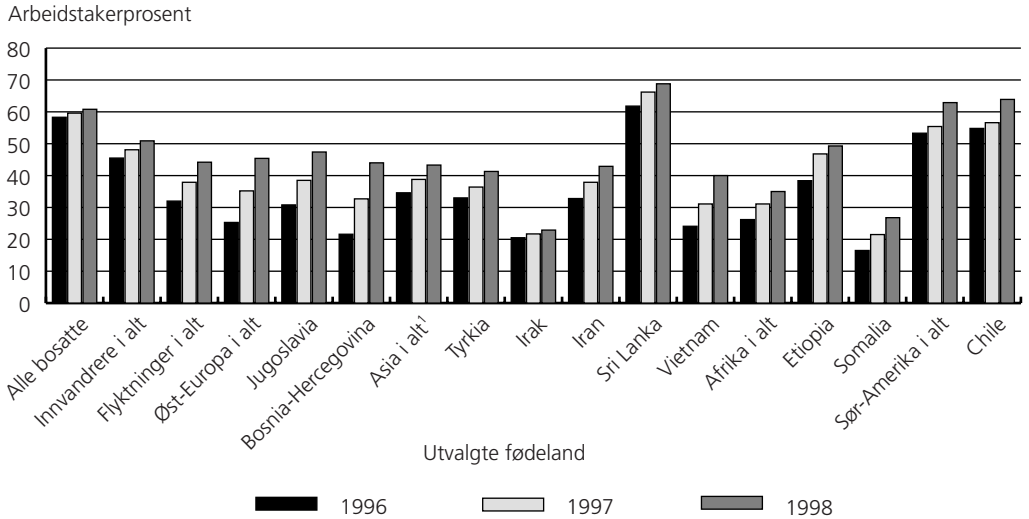
Tabell 4.4. **Personer på ordinære arbeidsmarkedstiltak, etter landbakgrunn og kjønn. Absolutte tall og i prosent av personer i alt 16-74 år. Utgangen av november 1997 og november 1998**

Landbakgrunn	Nov. 1997	Nov. 1998	Endring siste år	Nov. 1997	Nov. 1998
Kjønn					
Personer på ordinære tiltak i alt ..	28 389	14 387	-14 002	0,9	0,5
Av dette					
Førstegenerasjonsinnvandrere i alt ..	6 662	4 319	-2 343	3,7	2,3
Norden	245	189	-56	0,6	0,4
Vest-Europa ellers	194	124	-70	0,8	0,5
Øst-Europa	2 020	1 161	-859	7,9	4,3
Nord-Amerika og Oseania	44	26	-18	0,6	0,3
Asia ¹	2 983	1 987	-996	5,1	3,2
Afrika	869	633	-236	6,1	4,1
Sør- og Mellom-Amerika	307	199	-108	4,1	2,6
Menn					
Personer på ordinære tiltak i alt	13 162	6 676	-6 486	0,8	0,4
Av dette					
Førstegenerasjonsinnvandrere i alt ..	3 173	1 949	-1 224	3,5	2,1
Kvinner					
Personer på ordinære tiltak i alt	15 227	7 711	-7 516	1,0	0,5
Av dette					
Førstegenerasjonsinnvandrere i alt ..	3 489	2 370	-1 119	3,9	2,5

¹ Tyrkia medregnet.

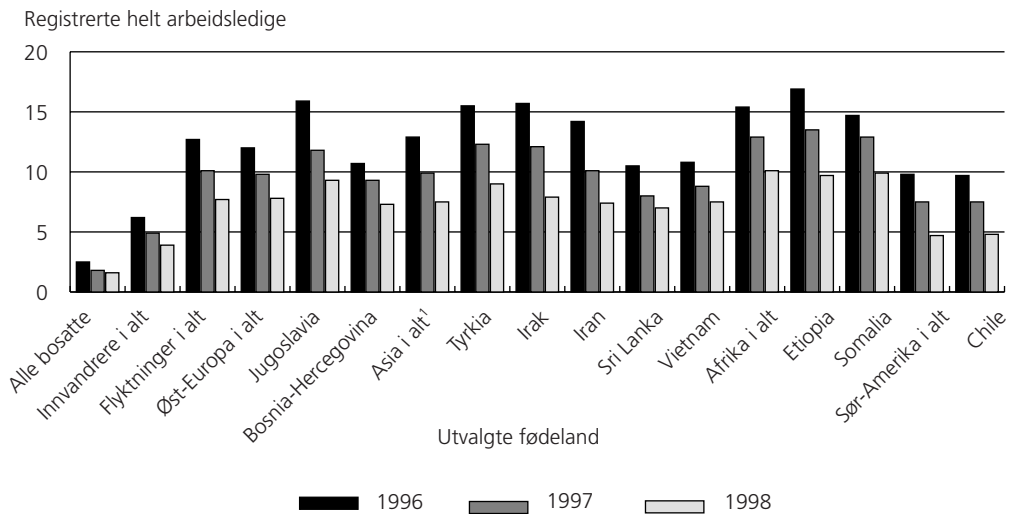
Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.2. Flyktninger i alderen 16-74 år som er arbeidstakere. Prosent av personer i alt. 4. kvartal 1996, 1997 og 1998

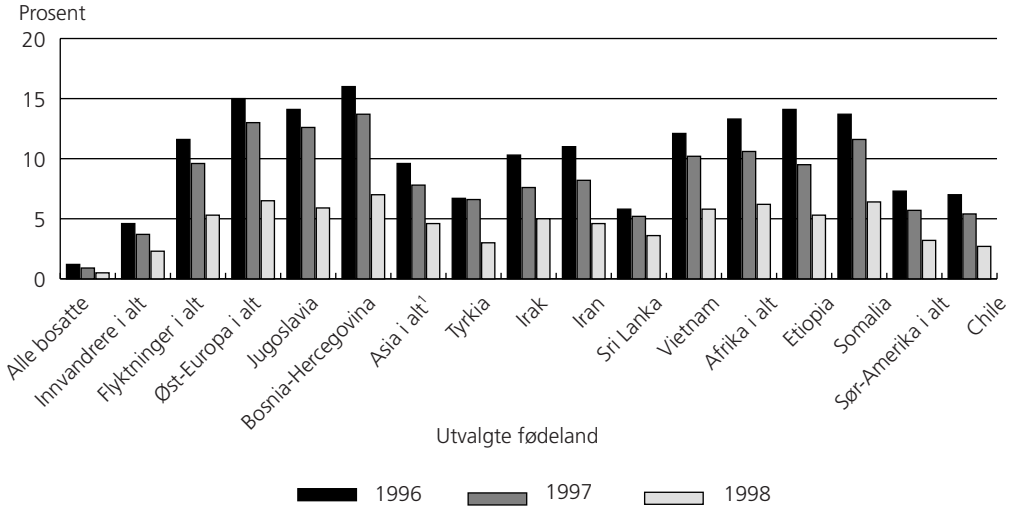
¹Tyrkia medregnet.

Figur 4.3. Flyktninger i alderen 16-74 år som er registrerte arbeidsledige. Prosent av personer i alt. 4. kvartal 1996, 1997 og 1998

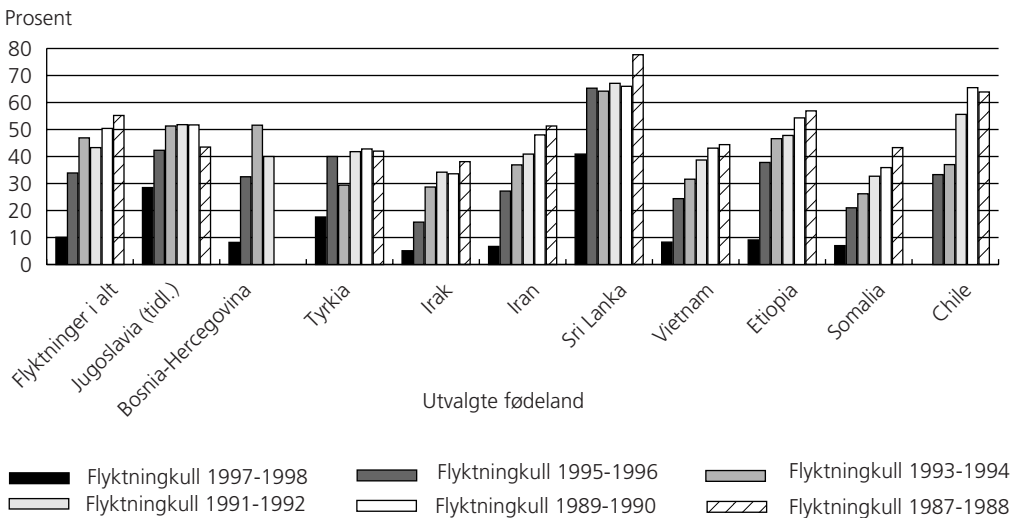
¹Tyrkia medregnet.

Figur 4.4. **Flyktninger i alderen 16-74 år på ordinære arbeidsmarkedstiltak. Prosent av personer i alt. 4. kvartal 1996, 1997 og 1998**

¹Tyrkia medregnet.

Figur 4.5. **Arbeidstakerprosent, etter flyktningkull 4. kvartal 1998. Utvalgte fødeland. Prosent av personer i alt**

¹Tyrkia medregnet.

5. Inntekt

- Yrkesinntekt var den viktigste kilde til livsopphold for de fleste innvandrergrupper i Norge i 1997. For innvandrerfamilier fra ikke-vestlige land utgjorde yrkesinntekten gjennomsnittlig rundt 65 prosent av samlet inntekt. For innvandrerfamilier fra Norden og det øvrige Vest-Europa utgjorde den om lag 80 prosent (figur 5.1).
- Innvandrerfamilier fra ikke-vestlige land har jevnt over lavere inntekt enn de fra vestlige land. I 1997 hadde ikke-vestlige innvandrerfamilier rundt 175 000 kroner i gjennomsnittlig inntekt etter skatt. Familier med bakgrunn fra Vest-Europa hadde til sammenlikning 230 000 kroner samme år (tabell 5.1).
- Innvandrerfamilier fra Øst-Europa hadde lavest inntekt i 1997.
- Andregenerasjonsinnvandrere har høyere gjennomsnittlig inntekt enn sine foreldre (tabell 5.3). Gjennomsnittlig inntekt etter skatt var i 1997 5 prosent høyere blant andregenerasjonsinnvandrere enn blant førstegenerasjonsinnvandrere. Forskjellen mellom første- og andregenerasjonsinnvandrere er enda

større når vi sammenlikner gjennomsnittlig yrkesinntekt.

- Flyktninger blir mer økonomisk selvhjulpne med lenger botid. For flyktningfamilier som kom til landet i 1988 utgjorde yrkesinntekten i gjennomsnitt 65 prosent av samlet inntekt i 1997.

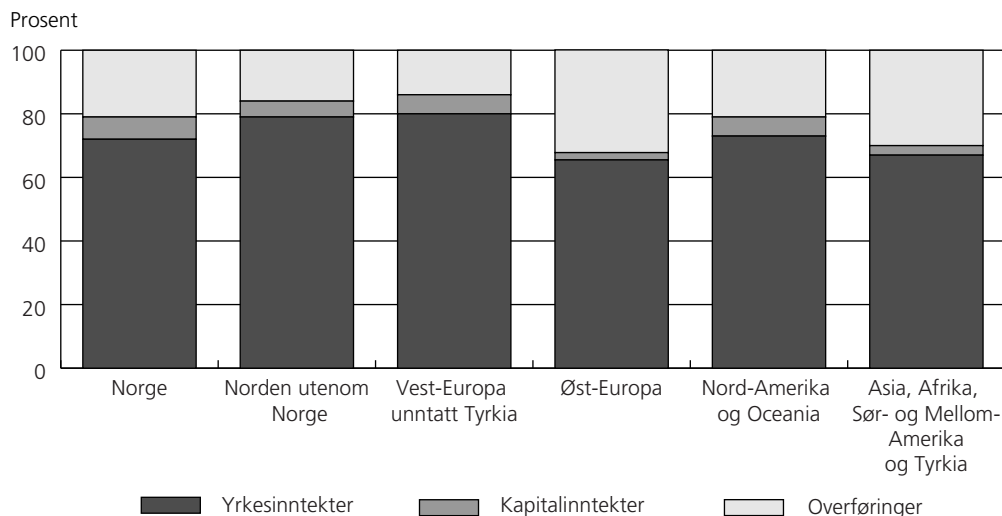
Innvandrerfamilier er i denne statistikken avgrenset til familier hvor referansepersonen er førstegenerasjonsinnvandrer, når ikke annet nevnes. Dette skyldes at andregenerasjonsinnvandrerne ennå er en liten gruppe, og består for en stor del av unge mennesker, slik at en må forvente at de i liten grad forsørger seg selv.

Vestlige innvandrere har høyere inntekt enn ikke-vestlige

Forutsetningene for å skaffe seg inntekt henger nært sammen med tilknytningen til arbeidsmarkedet, og varierer dermed sterkt mellom de ulike innvandrergruppene. Et hovedskille i inntektsnivå går mellom de vestlige og de ikke-vestlige innvandrerne.

Familier fra Vest-Europa hadde de høyeste inntektene i 1997, med 229 700

Figur 5.1. **Inntektsregnskap for familier, etter referansepersonens landbakgrunn. Førstegenerasjonsinnvandrere. 1997. Gjennomsnittlig belløp. Prosent**

kroner i inntekt etter skatt. Til sammenlikning hadde norske familier gjennomsnittlig 244 500 kroner i inntekt etter skatt. Familier fra det øvrige Norden og Nord-Amerika hadde omtrent samme gjennomsnittlige inntekt i 1997, med henholdsvis 206 800 og 208 300 kroner.

Innvandrerfamilier fra Øst-Europa hadde i 1997 lavest gjennomsnittlig inntekt etter skatt, med 174 600 kroner. Innvandrerfamilier fra Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia hadde omtrent samme inntektsnivå som familier fra Øst-Europa, med 176 400 kroner i gjennomsnittlig inntekt. Mye av forklaringen på de relativt lave inntektene i de sistnevnte innvandrergruppene er de senere års flyktningsinnvandring fra blant annet Bosnia-Hercegovina og Somalia.

Noe av årsaken til de store ulikhetene blant vestlige og ikke-vestlige innvandre-

re, kan også skyldes forskjeller i innslaget av én og to inntekter i familier. Bruker man faktisk husholdning som enhet (i stedet for familie), så har for eksempel 40 prosent av innvandrerhusholdningene fra Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia bare én person med yrkesinntekt, mens det i 18 prosent av tilfellene er to personer som har yrkesinntekt. De tilsvarende andelene for innvandrerhusholdninger fra Vest-Europa er henholdsvis 35 og 31 prosent.¹

Yrkesinntekt er den viktigste kilde til livsopphold for innvandrerne

Blant de aller fleste innvandrere i Norge er yrkesinntekt viktigste kilde til livsopphold. For innvandrere fra ikke-vestlige land utgjør yrkesinntekten i gjennomsnitt rundt 65 prosent av samlet inntekt. I innvandrerfamilier fra Norden og det øvrige Vest-Europa har yrkesinntekten en enda større betydning for familienes

¹ Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen 1997 for husholdninger (hvor den faktiske husholdningen blir etablert gjennom intervju).

samlede økonomi (80 prosent). I norske familier utgjør yrkesinntekten 72 prosent av familiens samlede inntekter.

Det er viktig å understreke at det ikke er tatt hensyn til forskjeller i alderssammensetning. Gjennomsnittsalderen i mange innvandrergupper er lavere enn i befolkningen som helhet. Lavere alder skulle tilsi at yrkesinntekt er relativt viktigere som hovedinntektskilde.

Inntektsnivå varierer mellom ulike nasjonalitetsgrupper

Hvis vi betrakter de enkelte land blir forskjellene tydeligere. Eksempelvis utgjør yrkesinntekten 82 prosent blant familier fra Storbritannia og Nederland, mens den utgjør henholdsvis 61 og 64 prosent for innvandrerfamilier fra Iran og Pakistan. For innvandrere fra Somalia, som hovedsakelig er flyktninger, utgjør yrkesinntekten kun 27 prosent av samlet inntekt.

Pensjoner fra folketrygden og sosialhjelp - de viktigste overføringsordningene

Familier til førstegenerasjonsinnvandrere mottok i gjennomsnitt 58 500 kroner i overføringer² fra det offentlige i 1997. De viktigste overføringene for innvandrerfamilie er pensjoner fra folketrygden og sosialhjelp.

For innvandrere fra ikke-vestlige land har barnetrygd og sosialhjelp størst inntektsmessig betydning blant de skattefrie overføringene. Familier fra Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia mottok gjennomsnittlig 11 700 kroner eller 5 prosent av samlet inntekt i barnetrygd, men det er store forskjeller mellom de enkelte landene i denne gruppen. For pakistanske familier utgjør barnetrygden

gjennomsnittlig 18 500 kroner eller 7 prosent av familiens samlede inntekt. Barnetrygden er også en relativt viktig inntektskilde for familier fra Øst-Europa med en gjennomsnittlig utbetaling på 8 500 kroner per familie i 1997.

Sosialhjelp, både i form av rene bidrag og lån, er en svært viktig inntektskilde for enkelte innvandrergrupper. Familier fra Øst-Europa er mest avhengige av sosialhjelp, med en gjennomsnittlig utbetaling på 26 900 kroner i 1997. Dette skyldes hovedsakelig flyktninginnvandringen fra dette området på 1990-tallet. For innvandrerfamilier fra Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia utgjorde sosialhjelpen gjennomsnittlig 17 500 kroner eller 8 prosent av familiens samlede inntekter. Det er stor variasjon i denne kategorien. I familier fra Somalia er sosialhjelp ofte viktigste kilde til livsopphold, med i gjennomsnitt 35 prosent av samlet inntekt. Blant andre innvandrerfamilier, f.eks. pakistanske og indiske, betyr denne formen for inntekt langt mindre (gjennomsnittlig 4 og 1 prosent av samlet inntekt).

Enda større forskjeller når vi korrigerer for ulik familiestørrelse

En sammenlikning av inntektsnivå mellom ulike innvandrerfamilier og norske familier kan lett gi et galt bilde av de faktiske levekårene på grunn av til dels svært ulike familiestørrelser. Det kreves selvsagt flere økonomiske ressurser for å underholde en stor familie sammenliknet med en liten familie. På den annen side finnes det også stordriftsfordeler ved at flere bor sammen.

Gjennomsnittlig familiestørrelse blant norske familier var per 1.1.1998 2,13

² Overføringer er her definert som pensjoner fra folketrygden, arbeidsledighetstrygd, barnetrygd, bostøtte, sosialhjelp med mer.

personer. Innvandrere fra ikke-vestlige land har gjennomgående større familier enn nordmenn.

Når vi korrigerer for ulik familiestørrelse, finner vi at inntekt etter skatt per forbruksenhet blir 111 700 kroner for familier fra Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika samt Tyrkia, sammenliknet med 167 200 kroner for norske familier. Inntektsforskjellen øker altså fra 39 til 50 prosent. For innvandrerfamilier fra Øst-Europa øker inntektsforskjellen fra 40 til 45 prosent sammenliknet med norske familier.

Det må understrekes at bruk av slike forbruksvekter representerer et svært forenklet system for velferdssammenlikninger mellom familier.

For å korrigere for familier av ulik størrelse og sammensetning er det vanlig å benytte såkalte forbruksvekter som kan beregnes ved hjelp av forskjellige ekvivalensskalaer. I figur 5.2 er inntekt etter skatt beregnet ut fra en ekvivalensskala hvor inntekten til familien divideres på antall personer i familien opphøyd i 0,5 ($EL=0,5$).

Andre generasjonsinnvandrere har høyere inntekt enn førstegenerasjonsinnvandrere

Det fantes per 31.12.1997 om lag 2 200 familier hvor referansepersonen var andre generasjonsinnvandrer. Disse familiene hadde i 1997 en gjennomsnittlig inntekt etter skatt på 203 000 kroner, om lag 5 prosent høyere enn for førstegenerasjonsinnvandrerne samlet. Hvis vi studerer gjennomsnittlig yrkesinntekt blir forskjellene enda større. Andre generasjonsinnvandrerne hadde i 1997 en gjennomsnittlig yrkesinntekt på 215 900

kroner per familie, 14 prosent høyere enn for førstegenerasjonsinnvandrerne.

Flyktingers inntekt øker med lengre botid

Nyankomne flyktninger har i en overgangperiode særskilte behov sett i forhold til andre befolkningsgrupper. De er av den grunn ofte avhengig av offentlig støtte. I norsk flyktningpolitikk er det et mål at flyktningene raskest mulig skal bli selvhjulpne (St.prp. nr.1).

En oversikt over flyktningfamiliers inntektssammensetning sett opp mot botiden i Norge, viser at mange flyktninger blir mer selvhjulpne etter hvert. Det er en klar tendens til at sosialhjelpens betydning minsker til fordel for yrkesinntekt over tid. For flyktningfamilier som kom til landet i 1988 utgjorde yrkesinntekten i gjennomsnitt 65 prosent av samlet inntekt i 1997, mens 11 prosent av inntekten kom fra sosialhjelp. Ser man på flyktningfamilier som kom hit i 1996 er bildet det motsatte. Yrkesinntekten utgjorde for disse familiene 21 prosent av samlet inntekt i 1997, mens sosialhjelp i gjennomsnitt var viktigste kilde til livsopphold, med 61 prosent av inntekten.

Det er allikevel verdt å merke seg at en relativt stor gruppe flyktninger ser ut til å være avhengig av sosialhjelp selv etter flere års botid i Norge. Mer enn fire av ti flyktningfamilier som kom til Norge i 1988 fikk fortsatt utbetalt sosialhjelp i 1997.

Om statistikken

Inntektsstatistikken er basert på opplysninger fra likningsregisteret, selvangivelsesregisteret, lønns- og trekkoppgaveregisteret, sosialhjelpregisteret, Statens lånekasse for utdanning, Husbankens bostøtteregister og registre i Rikstrygdeverket. Statistikken omfatter alle bosatte i Norge ved utgangen av det aktuelle inntektsåret.

Familie er benyttet som enhet i alle tabeller. Gruppering av personer til familier er foretatt ved hjelp av et familienummer som er knyttet til hver enkelt person. Familienumrene blir holdt løpende à jour ved meldinger om vigsler, skilsmisser, dødsfall, flyttinger med videre.

Landbakgrunnen til referansepersonen i familien avgjør om vi snakker om pakistanske familier, vietnamesiske familier osv. For gifte par vil referansepersonen være mannen, mens det for samboerpar med felles barn vil være kvinnen. En enslig person blir regnet som en egen familie i statistikken. Samboerpar med særkullsbarn (ingen felles barn) og samboerpar uten barn regnes som to familier.

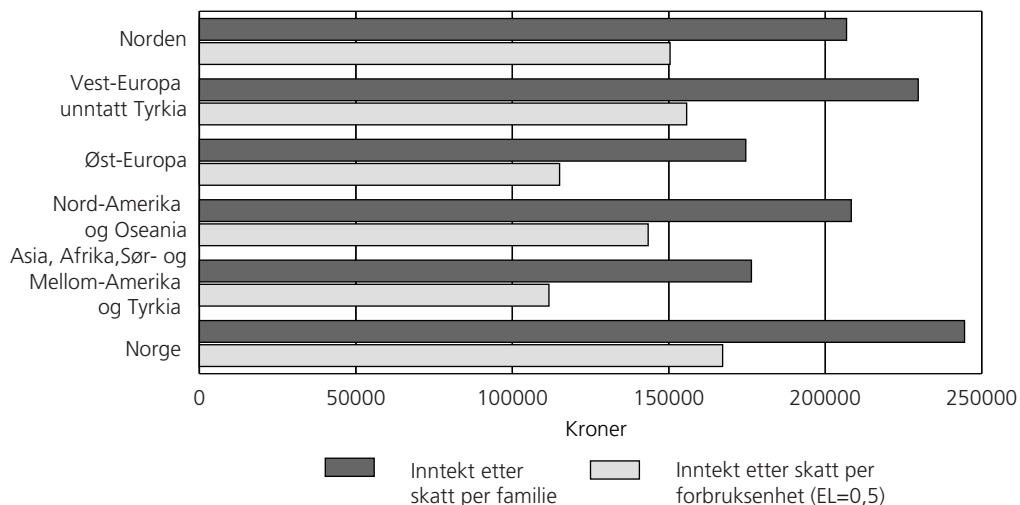
Tabell 5.1. **Inntektsregnskap for familier, etter referansepersonens landbakgrunn. Førstegenerasjonsinnvandrere. Verdensregioner. 1997. Gjennomsnittlig beløp. Kroner**

	Norden	Vest-Europa unntatt Tyrkia	Øst-Europa	Nord-Amerika og Oseania	Asia, Afrika, Sør- og Mellom- Amerika og Tyrkia
Yrkesinntekter	226 300	264 300	143 800	221 600	149 000
+ Kapitalinntekter	14 100	19 400	5 000	16 800	6 400
+ Overføringer	45 100	46 300	71 000	64 700	66 600
Av dette					
Pensjoner fra folketrygden	23 900	21 600	16 800	36 300	16 500
Arbeidsledighetstrygd	3 300	3 600	5 200	2 300	7 400
Barnetrygd	5 200	6 000	8 500	5 200	11 700
Bostøtte	300	300	3 600	500	2 000
Sosialhjelp	1 300	1 200	26 900	800	17 500
= Samlet inntekt	285 500	330 100	219 700	303 100	222 000
- Sum utliknet skatt og negative overføringer	78 700	100 400	45 100	94 800	45 600
= Inntekt etter skatt	206 800	229 700	174 600	208 300	176 400
Antall familier	29 366	18 766	15 250	5 801	49 241

Tabell 5.2. **Inntektsregnskap for familier, etter referansepersonens landbakgrunn. Førstegenerasjonsinnvandrere. Utvalgte enkeltland. 1997. Gjennomsnittlig beløp. Kroner**

	Danmark	Storbritannia	Nederland	Polen	Jugoslavia	Tyrkia
Yrkesinntekter	230 100	305 500	279 400	183 200	159 200	148 700
+ Kapitalinntekter	16 900	20 100	13 800	7 400	2 700	3 500
+ Overføringer	60 700	46 100	45 000	62 500	84 400	76 300
Av dette						
Pensjoner fra folketrygden	36 500	19 300	20 800	30 100	18 100	25 500
Arbeidsledighetstrygd	3 600	4 200	2 700	5 000	8 200	9 400
Barnetrygd	4 600	6 100	7 800	7 000	14 300	13 500
Bostøtte	300	200	100	1 100	4 300	1 800
Sosialhjelp	1 100	1 200	800	5 900	29 600	15 500
= Samlet inntekt	307 700	371 600	338 100	253 200	246 300	228 600
- Sum utliknet skatt og negative overføringer	84 800	122 900	101 500	63 400	47 800	44 400
= Inntekt etter skatt	222 900	248 700	236 600	189 800	198 500	184 200
Antall familier	10 919	6 661	1 950	2 439	3 417	3 350
	USA	Pakistan	Vietnam	India	Iran	Somalia
Yrkesinntekter	221 400	162 000	151 400	236 000	117 800	38 000
+ Kapitalinntekter	18 000	8 200	3 100	12 400	3 100	200
+ Overføringer	68 700	81 300	74 100	54 200	70 900	102 100
Av dette						
Pensjoner fra folketrygden	39 600	29 800	14 700	20 100	10 900	10 700
Arbeidsledighetstrygd	2 300	6 000	8 900	7 300	8 100	5 100
Barnetrygd	5 000	18 500	12 200	11 200	8 900	15 500
Bostøtte	600	1 700	3 600	600	3 400	4 300
Sosialhjelp	800	11 100	22 600	4 000	28 800	49 600
= Samlet inntekt	308 100	251 400	228 600	302 600	191 800	140 300
- Sum utliknet skatt og negative overføringer	96 400	49 800	43 000	76 800	34 900	10 600
= Inntekt etter skatt	211 700	201 700	185 600	225 800	156 900	129 700
Antall familier	4 653	5 968	5 552	2 137	4 437	2 464

Figur 5.2. **Inntekt etter skatt per familie og inntekt etter skatt per forbruksenhet (EL = 0,5). Førstegenerasjonsinnvandrere, etter landbakgrunn. 1997. Kroner**

Tabell 5.3. **Inntektsregnskap for familier. Førstegenerasjonsinnvandrere, andregenerasjonsinnvandrere og resten av befolkningen. 1997. Gjennomsnittlig beløp. Kroner**

	I alt	Førstegenerasjonsinnvandrere	Andregenerasjonsinnvandrere	Resten av befolkningen
Yrkesinntekter	235 400	189 300	215 900	238 200
+ Kapitalinntekter	21 000	10 700	24 600	21 600
+ Overføringer	69 800	58 500	36 000	70 600
Av dette				
Pensjoner fra folketrygden	40 400	20 100	12 700	41 700
Arbeidsledighetsstrygd	3 500	5 200	3 100	3 400
Barnetrygd	6 300	8 400	7 600	6 100
Bostøtte	700	1 500	400	600
Sosialhjelp	1 900	11 300	3 300	1 300
= Samlet inntekt	326 200	258 500	276 500	330 400
- Sum utliknet skatt og negative overføringer	84 700	64 800	73 500	85 900
= Inntekt etter skatt	241 500	193 700	203 000	244 500
Antall familier	2 073 438	118 424	2 171	1 952 843

Tabell 5.4. **Inntektsregnskap for familier hvor referansepersonen har flyktningbakgrunn¹, etter år for første opphold i Norge. 1997. Gjennomsnittlig beløp. Kroner**

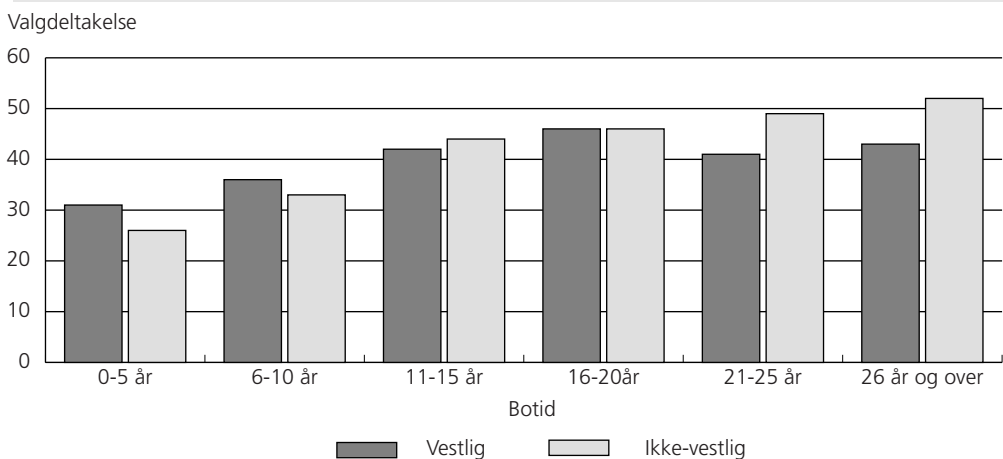
	1988	1989	1990	1991	1992
Yrkesinntekter	139 100	116 600	104 500	90 800	97 000
+ Overføringer	72 800	77 100	80 200	85 500	86 600
Av dette					
Sosialhjelp	22 900	28 000	30 800	39 500	41 900
= Samlet inntekt	213 400	195 100	185 500	177 000	184 100
Antall familier	3 786	2 667	2 113	2 218	2 329
	1993	1994	1995	1996	1997 ²
Yrkesinntekter	102 100	92 900	42 400	28 200	6 100
+ Overføringer	83 000	90 100	106 200	105 600	69 200
Av dette					
Sosialhjelp	46 100	53 000	76 500	81 200	55 200
= Samlet inntekt	185 600	183 200	148 700	133 800	75 400
Antall familier	3 595	1 923	1 431	911	1 125

¹ Opplysninger om flyktningbakgrunn er basert på en samkjøring mellom data fra Statistisk sentralbyrås befolkningsstatistikksystem, fra Fremkonregisteret og fra Flyktningeregisteret (begge tilhører UDI). ² En av forklaringene til de lave inntektstallene for 1997 er flyktninger som kom til landet sent på året og derfor har hatt kort oppholdstid.

6. Valgdeltakelse

- Det er store forskjeller i lokalvalgdeltakelse mellom ulike nasjonalitetsgrupper i Norge (tabell 6.1).
- Valgdeltakelsen øker med lengre botid. Valgdeltakelsen er høyere blant ikke-vestlige innvandrere med mer enn ti års botid enn den er blant vestlige innvandrere.
- Kvinner har høyere valgdeltakelse enn menn. Høyest valgdeltakelse har vestlige kvinner.
- Valgdeltakelsen blant utenlandske statsborgere gikk ned fra 46 prosent i 1983 til 40 prosent i 1987. Ved kommunevalgene i 1991 og 1995 har deltakelsen holdt seg noenlunde stabil på 1987-nivået.
- De som er blitt norske statsborgere har høyere valgdeltakelse enn utenlandske statsborgere. Valgdeltakelsen blant de som har blitt norske statsborgere er 19 prosentpoeng høyere enn blant utenlandske statsborgere (tabell 6.2).

Figur 6.1. Valgdeltakelse, etter botid og statsborgerskap. 1995. Prosent

- Oppslutningen om venstresiden har økt med 13 prosentpoeng blant utenlandske statsborgere fra 1987 til 1995. Personer med ikke-vestlig bakgrunn stemmer mest sosialistisk (tabell 6.3).

Valgdeltakelse har sammenheng med opprinnelig nasjonalitet og botid

Botid i landet og opprinnelig nasjonalitet er viktige faktorer som kan påvirke politisk handlingsmønster (Kval i Vassenden 1997). Statistisk sentralbyrå har gjennomført undersøkelser av valgdeltakelsen ved kommunevalg i 1983, 1987, 1991 og 1995. En liknende undersøkelse blir gjennomført på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet ved valget i 1999.

Fra 1983 til 1995 ble antall utenlandske statsborgere over 18 år med stemmerett nesten fordoblet. Antall ikke-vestlige¹ borgere med stemmerett ble tredoblet i samme periode. Utenlandske statsborgere er gjennomsnittlig yngre enn nordmenn, og fordelingen i forhold til de ulike aldersgruppene er forskjellig. Dette kan ha betydning for undersøkelser i forbindelse med valg, fordi unge mennesker ofte har lav valgdeltakelse.

Alle utenlandske statsborgere med minimum tre års botid i Norge har rett til å delta i lokalvalg.

Valgdeltakelsen øker som oftest med lengre botid. For vestlige statsborgere har dette imidlertid vist seg å gjelde bare for de første 20 årene i Norge. For ikke-vestlige statsborgere var valgdeltakelsen

ved lokalvalget i 1995 26 prosent blant de som hadde bodd i landet i inntil fem år. For ikke-vestlige personer med botid 26 år eller mer, deltok over halvparten i lokalvalget.

Forholdsvis stabil valgdeltakelse

Lokalvalgdeltakelsen blant utenlandske statsborgere gikk ned med 6 prosentpoeng, fra 46 til 40 prosent, mellom 1983 og 1987. Siden har den holdt seg noenlunde stabil. Ved valgene i 1987, 1991 og 1995 var valgdeltakelsen blant utenlandske statsborgere om lag 40 prosent. Flere kvinner enn menn stemte, forskjellen har ligget på mellom 7-8 prosentpoeng. Til sammenlikning har valgdeltakelsen for stemmeberettigete i hele befolkningen gått ned fra 71 til 63 prosent fra 1983 til 1995, og forskjellene mellom menns og kvinners deltakelse har vært små (Kval og Bjørklund 1996).

Lavest valgdeltakelse blant personer med bakgrunn fra Kina

Det er store ulikheter i valgdeltakelse mellom ulike nasjonalitetsgrupper. Ved lokalvalgene i 1987, 1991 og 1995 har sveitsere hatt den høyeste valgdeltakelsen. Nederlenderne har hatt høy deltakelse ved alle valgene og hadde tredje størst deltakelse ved valget i 1995, rett etter østerrikerne. Valgdeltakelsen har vært lavest blant kinesere; hele 50 prosentpoeng skilte denne gruppens valgdeltakelse fra de sveitsiske statsborgernes deltakelse ved valget i 1995. Størst økning i valgdeltakelsen mellom 1991 og 1995 finner vi blant østerrikerne, med en økning på hele 21 prosentpoeng, og blant italienerne med en økning på 13 prosentpoeng. Den sterkeste nedgangen i valgdeltakelsen finner vi blant jugoslavere og kanadiere.

¹ Vestlig bakgrunn inkluderer her alle europeiske land, samt Australia, Canada og USA. Ikke-vestlig er resten av landene.

Norsk statsborgerskap øker sannsynligheten for valgdeltakelse

Valgdeltakelsen blant de som har blitt norske statsborgere var i 1995 19 prosentpoeng høyere enn blant utenlandske statsborgere, med noe større forskjell for menn enn for kvinner.

Generelt sett er det altså slik at en overgang til norsk statsborgerskap øker sannsynligheten for valgdeltakelse. Men også dette er avhengig av nasjonalitet. Briter som har skiftet til norsk statsborgerskap, har i gjennomsnitt 30 prosentpoeng høyere valgdeltakelse enn dem som ikke har gjort det. For chilenerne er det knapt noen forskjell om de skifter statsborgerskap, eller ikke.

Ikke-vestlige innvandrere stemmer mer sosialistisk

Ikke-vestlige innvandrere stemmer mer sosialistisk enn de vestlige. Arbeiderpartiet har hatt langt større oppslutning blant ikke-vestlige enn blant vestlige borgere fra 1987 til 1995. Etter 1987 har Sosialistisk Venstreparti hatt omtrent dobbelt så stor oppslutning blant ikke-vestlige borgere som blant vestlige. Mens Fremskrittspartiet så å si bare har hatt oppslutning

blant vestlige nasjonaliteter, har Rød Valgallianse hatt stor oppslutning blant ikke-vestlige nasjonaliteter. Ikke-vestlige kvinner stemmer jevnt over mer konservativt enn menn.

Om statistikken

Fra og med valget i 1983 har Statistisk sentralbyrå ved hvert valg trukket ut et visst antall personer som har blitt registrert i forhold til om de har stemt eller ikke. Samtidig har man ved registeropplysninger kjennskap til enkelte sosiodemografiske data for utvalget. Fra valget i 1987 har SSB tilsendt de uttrukne personene spørreskjemaer med spørsmål om hvilket parti de har stemt på, hvorfor de eventuelt ikke har stemt, samt enkelte andre spørsmål. Om lag halvparten av de uttrukne har besvart skjemaet ved de enkelte valg. Legg merke til at undersøkelsen for det meste tar utgangspunkt i personers statsborgerskap, ikke foreldres fødeland.

Tabell 6.1. Valgdeltakelse¹, etter kjønn og statsborgerskap. 1983, 1987, 1991 og 1995. Prosent

Statsborgerskap	1983			1987			1991			1995		
	K	M	Alle	K	M	Alle	K	M	Alle	K	M	Alle
Alle	49	44	46	44	36	40	43	36	39	43	35	39
Danmark	57	45	52	58	49	53	53	42	47	55	37	46
Finland	57	31	47	48	25	37	51	30	43	49	23	39
Island				:	:	48	58	41	50	48	44	46
Sverige	58	46	54	56	41	50	53	36	46	52	38	46
Frankrike	47	39	43	32	23	27	43	32	37	49	41	44
Italia				:	35	42	:	:	21	:	33	34
Jugoslavia	33	31	32	20	29	25	28	26	27	17	20	19
Nederland	63	54	58	50	46	48	61	49	55	53	50	52
Polen	47	32	42	37	28	33	37	22	30	28	12	22
Portugal							44	:	38	:	:	31
Spania				:	28	30	:	22	23	26	27	26
Storbritannia	52	46	49	48	31	37	36	31	34	49	28	37
Sveits	50	53	51	57	65	61	62	:	59	68	64	66
Tyrkia	29	43	39	18	23	21	34	41	39	34	42	39
Tyskland ²	60	46	54	55	44	50	53	44	49	51	45	49
Østerrike				:	:	44	:	:	33	:	:	54
Etiopia				:	21	21	19	28	25	21	19	19
Gambia				:	:	47	:	29	28	:	29	35
Ghana							:	28	25	:	25	25
Marokko	28	42	37	22	20	21	31	28	29	21	30	27
Nigeria				:	44	46	:	35	29			
Somalia							:	24	29	29	32	31
Sri Lanka				:	24	27	23	41	37	39	40	40
Filippinene	38	31	35	38	:	32	29	28	29	31	42	34
India	54	59	57	31	30	30	29	26	27	37	37	37
Irak							:	31	30	28	33	32
Iran				:	:	35	28	32	31	33	38	36
Japan				:	:	42	:	:	41	:	:	35
Kina				:	:	7	:	2	5	23	10	16
Libanon							:	:	22	:	12	19
Pakistan	50	65	61	43	47	46	40	48	44	48	48	48
Thailand				30	:	31	35	:	34	29	:	29
Vietnam	42	49	47	31	26	28	54	41	46	50	42	46
Canada				:	29	40	48	32	39	31	24	27
USA	28	24	26	28	28	28	37	31	34	34	39	36
Chile	57	55	56	53	39	45	43	40	41	41	32	35
Australia				31	44	39	:	:	36	:	:	36

¹ Bare land med minst 50 personer i utvalget er spesifisert i tabellen for året 1983. For de andre årene er det slik at cellen inneholder et tall bare dersom prosentueringsbasisen er minimum 25 personer. ² Vest-Tyskland før 1991.

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 6.2. Valgdeltakelse¹ blant norske statsborgere med innvandrerbakgrunn², blant utenlandske statsborgere, og differansen mellom utenlandske statsborgere og norske statsborgere med innvandrerbakgrunn. 1995. Prosent

Landbakgrunn	Norske statsborgere			Utenlandske statsborgere			Differanse		
	K	M	Alle	K	M	Alle	K	M	Alle
Alle	60	55	58	43	35	39	17	20	19
Danmark	75	74	74	55	37	46	20	37	28
Finland	80	:	63	49	23	39	31	:	24
Sverige	65	63	64	52	38	46	13	25	18
Jugoslavia	32	30	31	17	20	19	15	10	12
Nederland	:	:	63	53	50	52	:	:	11
Polen	53	46	50	28	12	22	25	34	28
Storbritannia	62	75	67	49	28	37	13	47	30
Tyrkia	52	59	57	34	42	39	18	17	18
Tyskland	56	67	60	51	45	49	5	22	11
Ungarn	:	48	49						
Marokko	:	44	39	21	30	27	:	14	12
Sri Lanka	:	:	50	39	40	40	:	:	10
Filippinene	44	:	42	31	42	34	7		8
India	:	56	57	37	37	37	:	19	25
Iran	:	34	39	33	38	36	:	- 4	3
Pakistan	61	67	65	48	48	48	13	19	17
Vietnam	65	57	60	50	42	46	15	15	14
USA	53	77	62	34	39	36	19	38	26
Chile	:	:	37	41	32	35	:	:	2

¹ Cellene inneholder tall bare dersom prosentueringsbasisen er minimum 25 personer. ² Personer i innvandrerbefolkningen.

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 6.3. Vestlig og ikke-vestlig statsborgerskap og partivalg. 1987, 1991 og 1995. Prosent

	1987		1991		1995	
	Vestlig	Ikke-vestlig	Vestlig	Ikke-vestlig	Vestlig	Ikke-vestlig
I alt	100	100	100	101	99	100
Sum venstreside	35	60	43	80	40	74
Rød Valgallianse	3	6	2	6	4	8
Sosialistisk Venstreparti	10	9	18	32	8	18
Arbeiderpartiet	22	45	23	42	28	48
Sum mellompartier	14	5	14	5	15	10
Senterpartiet	2	1	5	2	3	3
Kristelig Folkeparti	5	2	6	2	5	5
Venstre	7	2	3	1	7	2
Sum høyreside	48	30	38	14	39	10
Høyre	31	27	30	13	27	9
Fremskrittspartiet	17	3	8	1	12	1
Annet	3	5	5	2	5	6
N.....	(1 170)	(550)	(1 046)	(784)	(987)	(693)

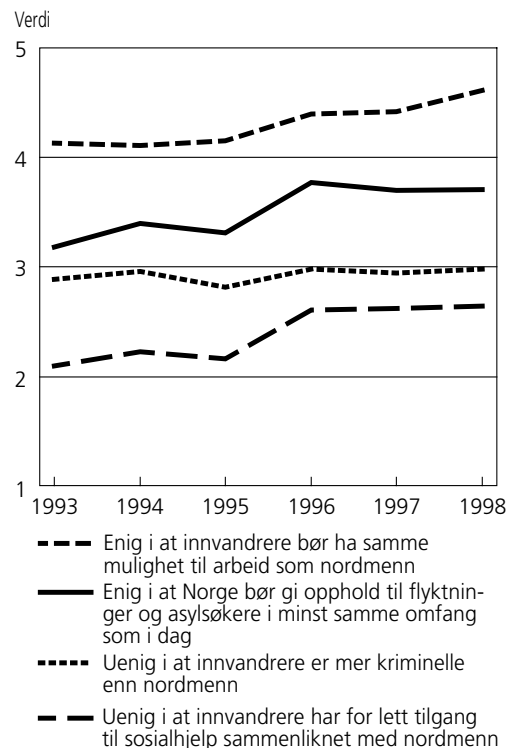
Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7. Holdninger til innvandring og innvandrere

- Nordmenn er blitt mer positive til innvandring og innvandrere utover på 1990-tallet.
- Velviljen økte særlig fra 1995 til 1996. I årene 1993-1995 endret holdningene til innvandringsspørsmål seg relativt lite.
- Befolkningen viser størst skepsis i spørsmålet om innvandrerne har for lett tilgang til sosialhjelp (tabell 7.2).
- Nordmenn er mest aksepterende i spørsmålet om innvandrerne bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn. Hele ni av ti ønsket i 1998 at innvandrere og nordmenn skal ha like muligheter på arbeidsmarkedet (tabell 7.3).
- Et flertall av befolkningen ønsker status quo når det gjelder antall flyktninger som får opphold i landet. 55 prosent mener at Norge bør gi opphold til omtrent like mange flyktninger og asylsøkere som i dag (tabell 7.1).

En holdning er en disposisjon til å reagere på et bestemt fenomen på en bestemt måte. Holdninger har både emosjonelle og kognitive sider. I ulik grad danner holdninger utgangspunkt for handling.

Figur 7.1. **Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk. 1993-1998. Gjennomsnitt på fem punkts skala hvor høy verdi uttrykker innvandrervennlig holdning**

Kilde: Statistisk sentralbyrås omnibusundersøkelser.

Nesten alle vil at innvandrere skal ha samme mulighet til arbeid som nordmenn

Statistisk sentralbyrå har ved flere anledninger gjort intervjuundersøkelser for å kartlegge befolkningens holdninger til innvandringspolitikk og innvandrere. Intervjupersonene er bedt om å si seg enig eller uenig i følgende påstander:

- (a) "Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag".
- (b) "Innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp sammenliknet med nordmenn".
- (c) "Innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn".
- (d) "Innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn".

Det viser seg at nordmenn er mest aksepterende i spørsmålet om innvandrernes mulighet til arbeid (Blom 1998a). I 1993 var 75 prosent enige i at innvandrerne bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn. I 1998 var andelen steget til hele 91 prosent. En økning på 6 prosentpoeng fant sted fra 1997-1998.

Skepsis i spørsmål om sosialhjelp

Opinionen er delt i spørsmålet om å gi flyktninger og asylsøkere oppholdstillatelse, og i synet på innvandrernes kriminalitet. Befolkningen ser ut til å dele seg i to nesten like store fløyer når de skal ta stilling til om innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn. Her finner vi forholdsvis små endringer over tid. Andelen som sa seg "enig" eller "nokså enig" i denne påstanden var i 1998 på 43 prosent.

Størst skepsis uttrykker befolkningen likevel i spørsmålet om innvandrernes tilgang til sosialhjelp. I 1993 utgjorde nær halvparten av de spurte som sa seg "helt enig" i at innvandrerne har for lett tilgang til sosialhjelp, mens 67 prosent var helt eller "nokså enig". I 1998 var andelen helt eller nokså enig sunket til 53 prosent.

Nordmenn mer positive til innvandrere og innvandring

I årene 1993-1995 endret holdningene seg lite. Ikke for noen av påstandene endret andelen enig/uenig seg med mer enn 8 prosentpoeng i dette tidsrommet.

I 1996 gjorde opinionen en markert sving i "innvandrervennlig" retning på alle fire indikatorene. Størst var endringen i synet på oppholdstillatelse for flyktninger og asylsøkere. Andelen som ønsket å gi opphold til flyktninger og asylsøkere "i minst samme omfang som i dag", økte med hele 14 prosentpoeng fra 1995 til 1996. Oppslutningen har siden holdt seg stabil på dette nivået, og var i 1998 på 70 prosent.

Også oppfatningen om innvandrernes bruk av sosialhjelp er endret fra 1995 til 1996. Andelen som antok at innvandrerne hadde urettmessig lett tilgang til sosialhjelp sank med 12 prosentpoeng. Denne indikatoren har vært nokså uforandret siden.

Holdningsendringen fra 1995 til 1996 kan ha hatt sammenheng med reportasjer i media med fokus på Norges praktisering av en restriktiv flyktning- og asylsøkerpolitikk. Nedgangen i arbeidsledigheten og en generell bedring i samfunnsøkonomien kan likeledes ha bidratt til å påvirke holdningene i en mer liberal retning (Blom og Ellingsen 1998).

Over halvparten vil la flyktning-politikken være som den er

I 1998 ble det for første gang tatt med et tilleggsspørsmål som skulle vise om befolkningen ønsket endringer i antall flyktninger og asylsøkere som får opphold i Norge. Spørsmålet lød som følger: (e) "Bør Norge, etter din mening, gi opphold til flere, færre eller omtrent like mange flyktninger og asylsøkere som i dag?". Til dette svarte 13 prosent at de vil motta færre flyktninger, mens 55 prosent syntes vi bør gi opphold som i dag. Undersøkelsen viser altså at det er langt færre som ønsker å liberalisere asylpolitikken, enn som ønsker å beholde "status quo" og gi opphold til omtrent like mange som i dag.

Flere forhold påvirker holdningene

Bakgrunnsvariabler som kjønn, alder, bosetting og utdanningsnivå har sammenheng med syn på innvandring og innvandrere. Dette går frem av Statistisk sentralbyrås undersøkelse. Jo høyere utdanningsnivå, desto større er velviljen

overfor innvandrere og flyktninger. Yngre er mer liberale enn eldre, og kvinner mer liberale enn menn. Personer bosatt i tettbygde strøk er mer tilbøyelige til å ha positive holdninger til innvandrere enn personer bosatt i spredtbygde områder. Når vi ser partipreferanser i sammenheng med holdninger til innvandringsspørsmål, finner vi at Fremskrittspartiet har de minst innvandrervennlige tilhengerne, mens Sosialistisk Venstreparti og Venstre har de mest innvandrervennlige sympatisørene.

Om statistikken

Statistisk sentralbyrås omnibusundersøkelse stiller spørsmål på vegne av flere skiftende oppdragsgivere om en rekke forskjellige emner. Undersøkelsen har med et fast sett med bakgrunnsvariabler. I alt 2 000 personer i alderen 16-79 år trekkes ut for å delta i undersøkelsen. En serie på fire spørsmål har vært stilt årlig i mai/juni fra og med 1993. I 1998 ble det for første gang tatt med et tilleggsspørsmål. I 1999 ble dette spørsmålet utelatt.

Tabell 7.1. Holdning til påstanden "Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag". 1993-1998. Prosent

	Alle	Helt enig	Nokså enig	Både og	Nokså uenig	Helt uenig	Vet ikke	Tallet på personer som svarte
1993	100	28	21	11	21	19	1	1 824
1994	100	30	26	9	19	14	1	1 843
1995	100	28	28	7	18	18	1	1 398
1996	100	40	30	5	14	10	1	1 388
1997	100	39	28	7	15	10	1	1 373
1998	100	34	36	7	14	9	1	1 223

Kilde: Statistisk sentralbyrås omnibusundersøkelser.

Tabell 7.2. **Holdning til påstanden "Innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp sammenliknet med nordmenn". 1993-1998. Prosent**

	Alle	Helt enig	Nokså enig	Både og	Nokså uenig	Helt uenig	Vet ikke	Tallet på personer som svarte
1993	100	45	22	8	9	10	7	1 824
1994	100	40	24	8	13	9	6	1 843
1995	100	43	23	6	13	9	7	1 399
1996	100	29	25	7	18	15	6	1 388
1997	100	28	24	10	18	14	5	1 372
1998	100	27	26	9	18	14	6	1 225

Kilde: Statistisk sentralbyrås omnibusundersøkelser.

Tabell 7.3. **Holdning til påstanden "Innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn". 1993-1998. Prosent**

	Alle	Helt enig	Nokså enig	Både og	Nokså uenig	Helt uenig	Vet ikke	Tallet på personer som svarte
1993	100	58	17	8	7	8	2	1 823
1994	100	53	24	6	9	6	1	1 842
1995	100	57	23	4	9	7	0	1 398
1996	100	67	19	3	6	5	0	1 388
1997	100	66	20	5	5	3	0	1 375
1998	100	76	15	3	4	2	0	1 225

Kilde: Statistisk sentralbyrås omnibusundersøkelser.

Tabell 7.4. **Holdning til påstanden "Innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn". 1993-1998. Prosent**

	Alle	Helt enig	Nokså enig	Både og	Nokså uenig	Helt uenig	Vet ikke	Tallet på personer som svarte
1993	100	21	21	19	14	19	7	1 823
1994	100	20	21	14	20	18	8	1 843
1995	100	23	25	11	18	18	6	1 397
1996	100	20	24	10	22	20	4	1 388
1997	100	21	23	13	21	19	4	1 374
1998	100	17	26	13	20	19	4	1 225

Kilde: Statistisk sentralbyrås omnibusundersøkelser.

Tabell 7.5. **Svarfordeling på spørsmålet "Bør Norge, etter din mening, gi opphold til flere, færre eller omtrent like mange flyktninger og asylsøkere som i dag?". 1998**

	Alle	Flere	Færre	Omtrent like mange	Vet ikke	Tallet på personer som svarte
1998	100	13	31	55	1	1 205

Kilde: Statistisk sentralbyrås omnibusundersøkelse mai-juni 1998.

8. Nyere statistikk fra Statistisk sentralbyrå

Etter at arbeidet med denne publikasjonen ble avsluttet, er det kommet ny statistikk om innvandrere på følgende områder:

- *Befolkning*: Ny statistikk over innvandrerbefolkningen per 1. januar 1999 finnes på Statistisk sentralbyrås (SSB) sider på Internett (<http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/>) og i Aktuelle befolkningstall 2/2000.
- *Arbeidsmarked*: Statistikk over registrerte arbeidsledige og personer på ordinære arbeidsmarkedstiltak kommer ut kvartalsvis. Den senest utkomne statistikken på dette området inneholder tall fra 4. kvartal 1999, og finnes på SSBs Internett-sider (<http://www.ssb.no/emner/06/03/innvarbl/>).
- *Holdninger*: En ny undersøkelse av befolkningens holdninger til innvandrere og innvandringspolitikk er gjennomført i 1999. Resultatene fra undersøkelsen finnes på SSBs Internett-sider (<http://www.ssb.no/emner/00/01/30/innvhold/>) og i en egen skriftlig publikasjon (Blom 1999).

Statistisk sentralbyrås webtjeneste på Internett (<http://www.ssb.no/>) hadde i

1998 nær 8 millioner oppslag. All statistikk som frigis legges først ut på Internett. Flere av SSBs publikasjoner ligger også der, deriblant denne.

Foreløpig lite statistikk om flyktninger

Det mangler fortsatt statistikk om flyktninger på flere sentrale levekårsområder. Her følger imidlertid noen forslag til videre lesning:

- Statistisk sentralbyrå presenterer mer utfyllende statistikk om flyktingers tilpasning til arbeidsmarkedet i en egen publikasjon (Mathisen 1999).
- Statistisk sentralbyrå har tidligere utført en utvalgsundersøkelse om levekår blant ikke-vestlige innvandrere i Norge, hvorav 46 prosent i utvalget var flyktninger (36 prosent i utvalget var familiegjenforente). Resultatene av denne undersøkelsen er samlet i en rapport (Blom 1998b).
- Det er foretatt en egen undersøkelse om innvandrerbarn i barnevernet, hvor barn med flyktningbakgrunn er skilt ut som en egen gruppe. Resultatene fra denne undersøkelsen er også utgitt i en rapport fra SSB (Kalve 1999).

- Studier av flyktningers flyttemønstre er samlet i et eget notat, utgitt av Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) (Sørli 1998).
- En rapport om levekår og livskvalitet i statlige asylmottak er produsert av Selskapet for industriell og teknisk forskning (SINTEF) (Lauritsen og Berg 1999).
- For øvrig henvises det til Utlendingsdirektoratets (UDI) rapport fra møter med kommuner/bydeler og møter med innvanderrepresentanter (Utlendingsdirektoratet 1999b). Rapporten omhandler temaer som er relevante for innvandreres og flyktningers integrasjon i Norge, og inneholder også data fra Statistisk sentralbyrå. Utlendingsdirektoratet produserer dessuten statistikk om flyktninger som trykkes i egenutgitte publikasjoner, og som legges ut på UDIs Internett-sider (<http://www.udi.no>).

Referanser

- Blom, Svein (1998a): Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk. Spørsmål i SSBs omnibus mai/juni 1998, Notater 98/55, Statistisk sentralbyrå.
- Blom, Svein (1998b): *Levekår blant ikke-vestlige innvandrere i Norge*, Rapporter 98/16, Statistisk sentralbyrå.
- Blom, Svein og Dag Ellingsen (1998): Holdninger til innvandrere og innvandring: Økende toleranse i gode tider? *Samfunnsspeilet* 1998, 6, Statistisk sentralbyrå.
- Blom, Svein (1999): Holdninger til innvandrere og innvandringspolitikk. Spørsmål i SSBs omnibus mai/juni 1999, Notater 1999/61, Statistisk sentralbyrå.
- Kalve, Trygve (1999): *Innvandrerbarn i barnevernet*, Rapporter 99/11, Statistisk sentralbyrå.
- Kval, Karl-Eirik og Tor Bjørklund (1996): *Valgdeltakelse og partistemmegivning blant utenlandske statsborgere ved kommunevalgene 1987 til 1995*, Rapport 96:19, Institutt for samfunnsforskning.
- Lauritsen, Kirsten og Berit Berg (1999): *Mellom håp og lengsel - å leve i asylmottak*, Rapport 38, SINTEF.
- Lødding, Berit (1998): *Gjennom videregående opplæring? Evaluering av Reform 94: Sluttrapport for prosjektet "Etniske minoriteter"*, Rapport 19/98, NIFU.
- Mathisen, Bjørn (1998): Flyktninger og arbeidsmarkedet 4. kvartal 1997, Notater 98/87, Statistisk sentralbyrå.
- Mathisen, Bjørn (1999): Flyktninger og arbeidsmarkedet 4. kvartal 1998, Notater 1999/81, Statistisk sentralbyrå.
- Oslo kommune (1998): *Statistisk årbok for Oslo 1998*.
- Statistisk sentralbyrå (1994): Nye tall for innvandrerbefolkningen, *Ukens statistikk* 1994, 23.
- Statistisk sentralbyrå (1999a): Fordobling av framandspråklege elever, *Ukens statistikk* 1999, 18.
- Statistisk sentralbyrå (1999b): Innvandrerbefolkningen 1. januar 1998, *Aktuelle befolkningstall* 2/99.

Statistisk sentralbyrå (1999c): Overgang til norsk statsborgerskap i 1998, *Aktuelle befolkningstall 6/99*.

Statistisk sentralbyrå (1999d): Grunn-tabeller. Arbeidsløye- og tiltaksstatistikk for innvandrere 2. kvartal 1999.

Statistisk sentralbyrå (2000): Innvandrere-befolkningen 1. januar 1999, *Aktuelle befolkningstall 2/2000*.

St.meld. nr. 17 (1996-1997): *Om innvandring og det flerkulturelle Norge*, Kommunal- og arbeidsdepartementet.

St.meld. nr. 25 (1998-1999): *Morsmålsopplæring i grunnskolen*, Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

St.prp. nr 1. (1998-1999): St.prp. nr. 1 for budsjetterminer 1999, Kommunal- og regionaldepartementet.

Sørli, Kjetil (1998): *Flyktningbosetting og sekundærflytting. En monitor*, Notat 127, NIBR.

Utlendingsdirektoratet (1999a): *Årsrapport 1998 - om gjennomføringen av innvandrings- og flyktningpolitikken*.

Utlendingsdirektoratet (1999b): *Deltakelse eller utestenging? Kommunene, innvandrerne og integreringen*, Rapport.

Vassenden, Kåre (1997): *Innvandrere i Norge. Hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de?* Statistiske analyser 20, Statistisk sentralbyrå.

De sist utgitte publikasjonene i serien **Statistiske analyser**

Recent publications in the series Statistical Analyses

Merverdiavgift på 23 prosent kommer i tillegg til prisene i denne oversikten hvis ikke annet er oppgitt

14 Inntekt, skatt og overføringer 1997. 1997. 172s. 170 kr. ISBN 82-537-4330-0	24 O.F. Vaage: Norsk mediebarometer 1997. 1998. 80s. 135 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4528-1
15 K-M. Roalsø: Ungdoms levekår i 1990-årene. 1997. 64s. 110 kr. ISBN 82-537-4358-0	25 O.F. Vaage: Norsk kulturbarometer 1997. 1998. 97s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4538-9
16 Naturressurser og miljø 1997. 1997. 203s. 180 kr. ISBN 82-537-4393-9	26 Natural Resources and the Environment 1998. 1998. 224s. 250 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4544-3
17 Natural Resources and the Environment 1997. 1997. 216s. 220 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4394-7	27 E. Lofthus (ed.): Immigrants in Norway. A summary of findings. 1998. 63s. 130 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4545-1
18 O.F. Vaage (red.): Norsk mediebarometer 1996. 1997. 76s. 95 kr. ISBN 82-537-4395-5	28 I. Aslaksen, E. Fjærli, J. Epland og E. Kirkpatrick: Inntekt, skatt og overføringer 1999. 1999. 115s. 170 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4593-1
19 T. Jørgensen (red.): Utdanning i Norge. 1997. 134s. 150 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4408-0	29 Naturressurser og miljø 1999. 1999. 245s. 250 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4635-0
20 K. Vassenden (red.): Innvandrere i Norge. 1997. 269s. 240 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4412-9	30 Natural Resources and the Environment 1999. 1999. 260s. 250 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4651-2
21 Kriminalitet og rettsvesen. 3. utgave 1997. 1997. 69s. 120 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4414-5	31 O.F. Vaage: Norsk mediebarometer 1998. 1999. 79s. 135 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4652-0
22 Sosialt utsyn 1998. 1998. 245s. 255 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4497-8	32 E. Birkeland, E.S. Lunde, B. Otnes og Å. Vigran: Eldre i Norge. 1999. 87s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4718-7